

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Lotta Marsch

IKÄÄNTYVÄT VAPAAEHTOISESTI LAPSETTOMAT

Sosiaali- ja terveysala
2020

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Lotta Marsch
Opinnäytetyön nimi	Ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat
Vuosi	2020
Kieli	suomi
Sivumäärä	50 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisena ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat kokevat elämänsä. Tämän lisäksi tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tulisi työssään huomioida vapaaehtoisesti lapsettomat henkilöt. Tavoitteena oli lisätä tietoutta vapaaehtoisesta lapsettomuudesta, edistää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten ymmärrystä erilaisia elämänvalintoja kohtaan sekä auttaa kehittämään työtä asiakaslähtöisemmäksi.

Työn teoreettinen viitekehys muodostui vapaaehtoisesta lapsettomuudesta, lapsettomuudesta osana elämänkulkua sekä sosiaalisista normeista. Tutkimuksessa käytettiin laadullista tutkimusotetta. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, jonka saatekirje julkaistiin Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n virallisella Facebook-sivulla ja kolmessa suljetussa vapaaehtoisesti lapsettomien Facebook-keskusteluryhmässä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ja fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa hyväksi käyttäen.

Opinnäytetyöhön osallistuneet ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat toivat vastauksissaan ilmi merkityksiä, jotka ilmentävät uudenlaista individualistista elämäntyyliä ja yhteiskunnallista todellisuutta. He olivat varsin tyytyväisiä oman näköiseen elämäänsä, ja kokivat saavuttaneensa tärkeitä asioita elämässään. Vastauksissa kävi ilmi, että elämää lapsettomana pidettiin joko luonnollisena elämäntapana tai valintana, johon oltiin tyytyväisiä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta toivottiin asiallista ja tasa-arvoista kohtelua. Yhteistä kyselyyn osallistujille oli se, etteivät he halunneet korostaa vapaaehtoista lapsettomuutta kohtaamisissa ammattilaisten kanssa.

Avainsanat vapaaehtoinen lapsettomuus, ikääntyvät, elämänlaatu, asiakaslähtöisyys
VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaaliala

ABSTRACT

Author	Lotta Marsch
Title	The Elderly Voluntarily Childless People
Year	2020
Language	Finnish
Pages	50 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how elderly voluntary childless people experience their lives. The purpose was also to find out how social and healthcare professionals should take in to account the voluntarily childless people. The aim was to increase awareness of voluntary childlessness, to advance the understanding of social and health care professionals about various life choices, and to help develop a more client-oriented approach.

The theoretical framework consisted of voluntary childlessness, childlessness as a part of life span, and social norms. A qualitative method was used in this research. The inquiry was carried out using an e-questionnaire and the cover letter of this inquiry was published on the official Facebook page of Vapaaehtoisesti lapsettomat ry and on three closed Facebook forums. The results were analyzed using material-based content analysis and phenomenological hermeneutic approach.

The elderly voluntarily childless people who took part in the research had the kind of responses that reflect a new kind of individualistic lifestyle and social reality. They were quite satisfied with their own life and felt they had accomplished important things in their lives. The responses revealed that life without children was considered either a natural way of life or a choice that they were content with. Social and health care professionals were asked for fair and equal treatment. What the survey participants had in common was that they did not want to emphasize voluntary childlessness in encounters with professionals.

Keywords Voluntary childlessness, elderly, life quality, client-oriented approach

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
2	VAPAAEHTOINEN LAPSETTOMUUS ILMIÖNÄ	8
	2.1 Vapaaehtoinen lapsettomuus	8
	2.1.1 Vapaaehtoisen lapsettomuuden taustatekijät.....	10
	2.1.2 Vapaaehtoinen lapsettomuus Suomessa.....	12
	2.1.3 Ympäristön suhtautuminen vapaaehtoiseen lapsettomuuteen.....	13
	2.2 Lapsettomuus ihmisen elämänkulussa.....	15
	2.3 Ydinperhe sosiaalisena normina	16
	2.4 Pronatalistinen ideologia ja naiset	18
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	20
	3.1 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaukset	20
	3.2 Aineiston kerääminen	21
	3.3 Aineiston analysointi	23
	3.4 Eettiset ratkaisut ja luotettavuus	25
4	TUTKIMUSTULOKSET	28
	4.1 Ikääntyvien vapaaehtoisesti lapsettomien elämän merkitykset	28
	4.1.1 Tyytyväisyys elämää kohtaan	34
	4.1.2 Sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot	35
	4.2 Vapaaehtoisen lapsettomuuden huomioiminen sosiaali- ja terveydenhuollossa	37
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	40
6	POHDINTA.....	44
	LÄHTEET.....	47

LIITTEET

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessi fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan mukaisesti.	24
Kuvio 2. Ikääntyvien vapaaehtoisesti lapsettomiin kokemukset elämästään.	29
Kuvio 3. Asioita, jotka vastaajat kokivat tärkeiksi elämässään tällä hetkellä.	31
Kuvio 4. Vastausten jakautuminen tyytyväisyyttä elämää kohtaan käsittelevien väittämien kohdalla.	35
Kuvio 5. Vastausten jakautuminen sosiaalisia suhteita ja verkostoja käsittelevien väittämien kohdalla.	36
Kuvio 6. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten suhtautuminen vapaaehtoiseen lapsettomuuteen.	37
Kuvio 7. Toiveet vapaaehtoisen lapsettomuuden huomioimisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa.	38

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Saatekirje**LIITE 2.** Kyselylomake

1 JOHDANTO

Syntyvyyden lasku on herättänyt Euroopan maissa kiivasta keskustelua sen vaikutuksista taloudelliseen ja sosiaaliseen tulevaisuuteen. Väestöliiton raporttien mukaan myös suomalaisten lastensaantitoiveet- ja aiheet ovat vähentyneet ja syntyvyys on kääntynyt laskuun. Syntyvyyden laskun taustalla on havaittavissa syvempi muutos suomalaisessa lapsensaantikulttuurissa. Lapsettomuus elämänvalintana yleistyy, ja vapaaehtoisesti lapsettomien osuus väestöstä on merkittävästi suurempi kuin ennen. Vapaaehtoinen lapsettomuus on tätä taustaa vasten ajankohtainen tutkimuskohde.

Mielenkiintoni vapaaehtoista lapsettomuutta kohtaan on syntynyt vähitellen kiinnostuksesta naistutkimukseen sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin, mutta myös henkilökohtaisesta pohdinnasta hankkia lapsia. Syntyvyyden laskun seurauksena lapsettomuus on lakannut olemasta yksityisasia ja syyttäviä sormia on heristely julkisessa keskustelussa erityisesti vapaaehtoisesti lapsettomia kohti. Syntyvyyskeskustelua leimaavan syyllistämisen ja räikeän sukupuolittuneisuuden seurauksena tein lopulta päätöksen opinnäytetyön aiheesta. Mitä tekevät ihmiset, jotka eivät halua lapsia? Miltä elämä tuntuu ja näyttää lapsettomuuden valinneen ikääntyneen silmin? Ovatko he tyytyväisiä elämäänsä? Aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, mutta sitä on tutkittu Suomessa niukasti. Kotimaisissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa vapaaehtoista lapsettomuutta on pääasiassa tarkasteltu siihen johtaneiden syiden ja motiivien kannalta, ja äänessä ovat olleet pääasiassa ne, joille lastenhankinta tai sen suunnittelu on iän kannalta ajankohtaista. Tästä syystä halusin kääntyä ikääntyvien vapaaehtoisesti lapsettomien puoleen ja ottaa selvää, millaista elämää he elävät. Lisäksi halusin selvittää, millä tavalla ikääntyneet vapaaehtoisesti lapsettomat ovat tulleet kohdatuiksi sosiaali- ja terveydenhoitoalan ammattilaisten osalta, ja mitä asioita ammattilaisten tulisi huomioida kohdatessaan vapaaehtoisesti lapsettomia.

2 VAPAAEHTOINEN LAPSETTOMUUS ILMIÖNÄ

Päätös vanhemmaksi ryhtymisestä ja perheen perustamisesta on yksi suurimmista ja merkityksellisimmistä päätöksistä, jonka yksilö elämässään tekee. Lastenhankinta ei ole enää osa itsestään selvänä pidettyä elämäntapaa ja päätökseen vaikuttavat monet eri tekijät, mikä näkyy muun muassa ensisynnyttäjien keski-ikänsä nousuna. Kuumeinen keskustelu syntyvyyden laskusta ja huoltosuhteen vääristymisestä Suomessa on nostattanut myös vapaaehtoisen lapsettomuuden ajankohtaiseksi aiheeksi. Vapaaehtoisesti lapsettomalla tarkoitetaan henkilöä, joka on vapaasta tahdostaan päättänyt elää elämänsä lapsettomana. Anneli Miettinen ja Anna Rotkirch (2008, 16) täsmentävät vapaaehtoisesti lapsettoman tarkoittavan lapsetonta henkilöä, joka ei aio hankkia lapsia eikä myöskään ole yrittänyt tulla vanhemmaksi. Englannin kielessä vapaaehtoisesti lapsettomista käytetään termiä ”*voluntary childless*” tai ”*childfree by choice*”, joista jälkimmäisellä halutaan korostaa sananmukaisesti heidän olevan vapaita lapsista, ja ettei heiltä puutu mitään (Miettinen & Rotkirch 2008, 16). Suomessa vapaaehtoisesti lapsettomat käyttävät itse itsestään nimitystä vella, ja tätä termiä tullaan käyttämään myös tässä opinnäytetyössä luottavuuden sujuvoittamiseksi.

2.1 Vapaaehtoinen lapsettomuus

Tiukan rajan vetäminen tahattoman ja valitun lapsettomuuden välillä on mahdotonta, koska monille lapsettomuus on seurausta hyvin erilaisista valinnoista ja elämän käänteistä (Miettinen & Rotkirch 2008, 17). Sosiologi Jean E. Veevers jaotteli 1980-luvulla tekemässään tutkimuksessa vapaaehtoisesti lapsettomat kahteen ryhmään, joista ensimmäiseen kuuluvat henkilöt, jotka ovat jo varhain tiedostaneet halunsa pysyä lapsettomana, ja toiseen ryhmään ne, joiden päätös lapsettomuudesta on muodostunut pidemmän harkinnan myötä myöhemmässä elämänvaiheessa (Miettinen 2010). Väkeväisen (2019) pro gradu -tutkielman tulokset noudattivat merkittäväällä tavalla Veeversin havaintoja. Lisäksi aineistoissa korostui selkeästi havainto, ettei vapaaehtoisesta lapsettomuudesta voida useinkaan puhua valintana tai päätöksenä, vaan enemmän yksilölle ominaisena elämäntapana (Väkeväinen 2019).

Tutkimustietoa vapaaehtoisesta lapsettomuudesta löytyy kansainvälisesti tarkasteltuna 1970-luvusta alkaen, jolloin vakiintui myös erottelu tahattoman ja vapaaehtoisesta lapsettomuuden välillä (Blackstone & Stewart 2012; Shapiro 2014). Suomessa aihetta on tutkittu vielä vähän, mutta se on alkanut herättää selvästi kiinnostusta, ja sitä on puitu viime vuosina runsaasti mediassa. Tämän opinnäytetyön julkaisuajankohtana keväällä 2020 aiheeseen liittyen löytyi 14 pro gradu tutkielmaa ja kolme ammattikorkeakoulun sosiaalialan opinnäytetyötä. Vuosina 2018–2019 aiheesta on julkaistu Suomessa kolme kirjaa, joissa vapaaehtoiseen lapsettomuuteen perehdytään haastattelujen sekä kirjoittajien omien kokemusten kautta. Väestöliiton vuosittain julkaistavassa perhebarometrissä vapaaehtoista lapsettomuutta on sivuttu vuodesta 2008 lähtien. Keskeisinä teemoina aikaisemmissa tutkimuksissa ovat olleet vapaaehtoiseen lapsettomuuteen johtaneet syyt (Uotila 1998; Salo 2001; Miettinen 2010; Kuivalainen 2014; Rantaniemi 2016; Blackstone & Stewart 2016; Kerttula 2017; Partanen 2018), vapaaehtoisesti lapsettomien elämäkokemukset (Salo 2001; Karppinen 2011; Sinkkilä 2012; Rantaniemi 2016; Väkeväinen 2019), vapaaehtoinen lapsettomuus parisuhteessa (Jouhkimo & Kokki 2000; Partanen 2018) ja sterilisaatio (Ervasti 2018; Väkeväinen 2019).

Mitä tulee ikääntyneisiin vapaaehtoisesti lapsettomiin, on aikaisempaa tutkimusta tarjolla hyvin niukasti. Edellä mainituissa tutkimuksissa, pro graduissa sekä Väestöliiton tutkimuksissa, kuten perhebarometreissä, haastateltavat ja kyselyihin vastanneet ovat olleet nuoria tai keski-ikäisiä. Lenka Křenková (2019) on kuitenkin käsitellyt Väestötieteen tuoreessa *Finnish Yearbook of Population Research* -tutkimuskatsauksessa ikääntyneiden lapsettomuutta ja erilaisia tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa heidän sosiaalisiin kontakteihinsa, verkostoihin ja tukeen. Katsauksessa käy ilmi, että vaikka lapset ovat vanhemmilleen tärkeä avun ja tuen lähde vanhuudessa, ei lapsettomuus väistämättä heikennä sosiaalista hyvinvointia. Väitteestä, jonka mukaan lapsettomat vanhuksat ovat vanhempia yksinäisempiä, oli eri tuloksia eri tutkimusten välillä. Tutkimuksissa oli kuitenkin enemmän näyttöä siitä, että lapsettomat ikääntyneet ovat sosiaalisesti yksinäisempiä kuin vanhemmat siitä huolimatta, että lapsettomien sosiaaliset verkostot olivat monimuotoisempia, ja että he ottivat enemmän osaa sosiaalisiin aktiviteetteihin ja vapaaehtoistyöhön.

Ikääntyneiden yksinäisyyden kokemuksiin ja sosiaalisen tukiverkoston tukeen vaikuttivat jälkeläisten lisäksi myös kulttuurinen konteksti, siviilisäätö, sukupuoli, ikä ja terveydentila. (Křrenková 2019.) Křrenková (2019) kritisoi kuitenkin katsauksessaan, että monissa tutkimuksissa lapsettomia oltiin käsitelty homogeenisenä ryhmänä eikä vapaaehtoisen lapsettomuuden ja tahattoman lapsettomuuden eroja oltu huomioitu.

Myös ulkomaista tietoa löytyy melko vähän, koska monet lapsettomia ikääntyviä käsittelevät tutkimukset eivät erottele tahallista ja tahatonta lapsettomuutta toisistaan. Oxfordin yliopistossa vuonna 2001 järjestetyn lisääntymistä, hedelmällisyyttä ja vanhuutta käsitelleen seminaarin pohjalta on tuotettu artikkelikokoelma *Ageing without Children*, jossa viitataan tahattoman lapsettomuuden rinnalla myös vapaaehtoiseen lapsettomuuteen (Vakimo 2006). Vakimo (2006) huomauttaa artikkelikokoelmaa käsittelevässä kirjallisuuskatsauksessaan, etteivät lapsettomat ikääntyneet ole kovinkaan pieni vähemmistö tai poikkeama normista, jonka vuoksi kulttuurispeifeille tarkasteluille olisi selvästi tarvetta.

2.1.1 Vapaaehtoisen lapsettomuuden taustatekijät

Omasta tahdostaan lapsettomia henkilöitä sekä pyrkimyksiä raskauden ehkäisyyn on ollut läpi historian. Ennen moderneja ehkäisykeinoja syntyvyyden säännöstelyyn on pyritty muun muassa seksuaalisesta kansakäymisestä pidättäytymisen, aborttien ja lapsimurhien avulla. Merkittävänä tienä lapsettomana pysymiseen on ollut myös naimattomuus, joka yleistyi Suomessa 1860-luvulla naisten koulutus- ja palkkatyömahdollisuuksien parantuessa. E-pillereiden markkinoille tulo 1960-luvulla mullisti naisten elämän, kun naiset saivat ensi kertaa mahdollisuuden hallita omaa kehoaan. Nykyaikaisessa muodossaan vapaaehtoisen lapsettomuuden on katsottu pohjautuvan postmodernin ajan kohentuneeseen elintasoon, individualistiseen ajatteluun sekä postmaterialismiin. Vapaaehtoisesti lapsettomien taustoja tarkastellessa työhön ja koulutukseen liittyvillä tekijöillä ei ole enää uusien tutkimusten mukaan suurta vaikutusta. (Väkeväinen 2019.)

Vapaaehtoisesti lapsettomat perustelevat itse lapsettomuuttaan monenlaisin henkilökohtaisin syin, mikä kertoo ilmiön monimuotoisuudesta. Yhdeksi tärkeimmäksi tekijäksi aikaisemmissa tutkimuksissa on noussut lapsettomuuden mahdollistama vapaus erilaisten elämänvalintojen ja käytännön asioiden suhteen. Lapsettomat kokivat usein elämänsä merkityksellisenä ja lapsen hankkiminen nähtiin uhkana sille. Muina lapsettomuuden etuina on mainittu myös parempi mahdollisuus itsensä toteuttamiseen, spontaaniuteen, vapaa-ajan- ja rahankäyttöön sekä sosiaalisen suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. Suhteessa elävät mainitsivat lapsettomuuden tuottavan paremmat mahdollisuudet panostaa parisuhteeseen. Osa vastaajista kertoi olevansa epävarmoja omista kyvyistään olla hyviä vanhempia. (Väkeväinen 2019.) Lapsettomuutta perustellaan myös ympäristöön liittyvillä syillä, kuten maapallon ylikansoituksella ja ilmastonmuutoksella. Vastaajat mainitsivat myös kokevansa maailman nykytilan arveluttavaksi ja epävakaaaksi lasten itsensä kannalta. (Kuivalainen, 2014.) Kaikki eivät kuitenkaan osaa tai pidä tärkeänä selittää syytä lapsettomuudelleen, vaan osa kokee asian itsestäänselvyytenä (Väkeväinen 2019).

Partanen (2018) on jaotellut tutkimuksessaan lapsettomuuteen johtaneet syyt henkilökohtaiseen elämään liittyviin syihin ja yhteiskunnallisiin uikiin. Henkilökohtaisiin syihin kuuluvat elämäntilanteeseen, persoonallisuuteen ja terveyteen liittyvät tekijät. Tutkimuksessa ilmeni, että vastaajat eivät kokeneet halua vanhemmuuteen tai omaavansa sellaista elämänasennetta tai luonnetta, joka auttaisi hallitsemaan lapsiin liittyvää stressiä yhteiskunnan paineiden keskellä. Yhteiskunnalliset uhat vapaaehtoisen lapsettomuuden syynä liittyvät kulttuurisiin epäkohtiin, uhkakuviin tulevaisuudesta ja yhteiskunnan asennemuutokseen. Vastaajat kritisoivat nykyistä suomalaista kulttuuria ja hyvinvointivaltion alasajoa, eivätkä nähneet tulevaisuutta toiveikkaana. He ajattelivat, ettei tähän maailmaan ole hyvä hankkia lapsia, koska he altistuisivat kulttuuriselle rappiolle. Pääargumentteina oli haluttomuus vanhemmuuteen sekä huoli globaaleista ilmiöistä. Perhepolitiikka ei vaikuttanut suoraan päätökseen lapsettomuudesta kenenkään vastaajan kohdalla, koska lastenhankinta koettiin tunnetason päätökseksi. (Partanen 2018.)

Lapsettomuutta kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä tarkastellut Terhi Ykspetäjä-Remes (2017) on asettanut tutkielmansa lähtökohdaksi ajatuksen siitä, ettei lapsettomuus ole yksiselitteistä, vaan koostuu monista toisiinsa liittyvistä ja limittyvistä asioista. Hän jakaa lapsettomat pro gradussaan vapaaehtoisesti lapsettomiin, haluamattaan lapsettomiin ja kohtalon oikusta lapsettomiin. Vastaajien ikäjakauma tutkielmassa oli suuri: nuorin vastaaja oli 20-vuotias ja vanhimmat 79-vuotiaita. (Ykspetäjä-Remes 2017.)

2.1.2 Vapaaehtoinen lapsettomuus Suomessa

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos on julkaissut vuonna 2014 tutkimuksen, joka sisältää katsauksen lapsettomuuden kehityksestä Euroopassa viime vuosikymmenten aikana ottaen huomioon myös vapaaehtoisesta lapsettomuudesta (Miettinen, Rotkirch, Szalma, Donna & Tanturri 2014). Tutkimuksen mukaan lapsettomien osuus on lisääntynyt 30–34 -vuotiaiden ja 40–44 -vuotiaiden keskuudessa lähes kaikissa Euroopan maissa. Yleisempää se oli maissa, joiden mielipideilmastoa leimaa vahva yksilöllisyyden korostus. Lapsettomuuden yleisyys ei kuitenkaan ollut yhteydessä korkeasti koulutettujen naisten osuuteen, naisten työllisyysasteeseen tai avioerojen yleisyyteen maatasolla. Sen sijaan lapsettomuus oli kaikkein yleisimpää vähemmän koulutettujen miesten keskuudessa. (Miettinen ym. 2014.)

Väestöntutkimuslaitos on tutkinut suomalaisten lastensaantiaikeita vuodesta 1997 lähtien. Vuoden 2015 perhebarometrin yllättävistä tuloksista lähtien moni taho on kääntänyt katseensa myös vapaaehtoisesti lapsettomiin. Tuolloin lapsilukuihanteekseen nollan ilmoitti 14,8 prosenttia vastaajista, mikä poikkesi merkittävästi aiemmista tutkimuksista, joissa määrä on ollut 1,5–4 prosenttia. Lapsettomuutta ihanteenaan pitäviä oli eniten nuorten aikuisten, kaupungissa asuvien, pienituloisten ja korkeintaan perusasteen koulutuksen saaneiden joukossa. Huomattavaa oli myös se, että avioliitossa olevista 6 prosenttia ja avioliitossa olevista lähes 12 prosenttia piti lapsilukuihanteena nollaa. (Miettinen 2015, 28.) Kyseessä ei ollut vinoutunut otos, vaan todellinen ilmiö: nolla lasta ihanteenaan pitävien osuus on kasvanut merkittävästi ja 20–24-vuotiaiden naisten ja miesten

lapsi-ihanteet jäävät selvästi alle kahteen lapseen. Lähes joka neljäs nuori aikuinen sanoo olevansa tällä hetkellä vapaaehtoisesti lapseton. (Berg 2018.). Syntyvyyden laskuun on vaikuttanut myös se, että toisia ja kolmansia lapsia tehdään nykyisin vähemmän kuin ennen (Rotkirch, Tammissalo, Miettinen & Berg 2017, 16–17). Vapaaehtoinen lapsettomuus on yleistynyt Suomen lisäksi monissa muissakin Länsi-Euroopan maissa, mutta muihin pohjoismaihin verrattessa lapsettomien osuus on jo pitkään ollut Suomessa suurempi kuin muualla (Väkeväinen 2019; Rotkirch ym. 2017, 14).

Myös lastenhankinnan siirtämisen tai sen epäröinnin taustalla vaikuttavat syyt ovat viimeisten vuosien aikana muuttuneet. Sopivan kumppanin puuttuminen on edelleen monelle nuorelle aikuiselle tärkeä syy, mutta sen rinnalle on noussut myös elämän tyyliin ja muihin kiinnostuksenkohteisiin liittyviä seikkoja. Etenkin nuorille naisille muut kiinnostuksen kohteet tai elämäntyylistä luopuminen olivat vuonna 2015 vähintään yhtä tärkeitä tai tärkeämpiä syitä kuin sopivan kumppanin puuttuminen. Vuonna 2008 vain joka kymmenes piti näitä syitä hyvin tärkeinä. (Miettinen 2015, 64.

Autio (2018) on pro gradu -tutkielmassaan kerännyt tietoa suomalaisen vapaaehtoisesti lapsettomien elämästä ja merkityksistä, joita lapsettomuuden valinneet liittävät lapsiin ja vanhemmuuteen. Vapaaehtoisesti lapsettomien tarinoista rakentui neljä tarinatyyppiä. Vapaustarinoissa lapseton elämäntapa nähtiin sekä vapautena vanhemmuuden sitoumuksista että vapautena elää omannäköistä elämää. Normien kyseenalaistamisen ja kannanoton tarinoissa kritisoitiin lapsenhankinnan normeja erityisesti sukupuolinäkökulmasta. Ympäristö- ja altruismitarinoissa lapsettomuuden valinta nähtiin keinona edistää maapallon hyvinvointia. Selviytymistarinoissa kerrottiin lapsettomuuden valintaan johtaneista haasteista ja niistä selviytymisestä. Tarinoissa lapsiin ja vanhemmuuteen liitettiin pääosin kielteisiä merkityksiä. (Autio 2018.)

2.1.3 Ympäristön suhtautuminen vapaaehtoiseen lapsettomuuteen

Lapsettomuus herättää ihmisissä voimakkaita tunteita. Vuoden 2017 perhebarometrissä käsiteltiin nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista ja

fokusryhmähaastattelujen perusteella oli huomattavissa, että ajatukset muiden lastensaantisuunnitelmista olivat vahvasti latautuneita etenkin vapaaehtoisesti lapsettomien kohdalla. (Rotkirch ym. 2017, 50). Shapiron (2014) mukaan vapaaehtoisen lapsettomuuden yleistymisestä huolimatta lastenhankintaa pidetään yhä normina, jolloin ympäristön reaktiona voi olla päätöksen kyseenalaistaminen. Lapsettomat kokevat toisinaan kohtaavansa epäuskoa, ihmettelyä ja negatiivisia asenteita päätöksestään. Erityisesti lapsettomuuden valinneet naiset kokevat stigmaa miehiä useammin. Aiemmissä tutkimuksissa on tullut myös ilmi, että vapaaehtoisesti lapsettomiin kohdistetaan lisäksi negatiivisia luonteenpiirteitä kuten itsekkyyttä, kylmyyttä, materialistisuutta ja epänormaaliutta. Joissakin tapauksissa vastaajat olivat maininneet kohdanneensa suoranaista painostusta lasten hankintaan. (Shapiro 2014.) Painostus ja epäily sisältävät taustaoletuksen, jonka mukaan kaikki haluavat lapsia, ja joutuessaan perustelemaan lapsettomuuttaan henkilö voi kokea, että hänen valintansa ei ole yhtä hyväksyttävää kuin niiden, jotka haluavat lapsia. (Rotkirch ym. 2017, 46–47).

Vapaaehtoista lapsettomuutta on käsitelty julkisessa keskustelussa yhä enemmän, ja asenteet sitä kohtaan ovat olleet usein negatiivissävytteisiä (Yle 2019; Yle 2018; Aamulehti 2018). Etenkin Tilastokeskuksen syyskuussa 2019 julkaisema väestöennuste, jonka mukaan 15 vuoden kuluttua Suomessa kuolee ihmisiä enemmän kuin syntyy, herätti odotetusti paljon keskustelua (Suomen virallinen tilasto 2019 a). Syntyvyyskeskusteluun on ottanut osaa myös Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n puheenjohtaja Soile Rajamäki. Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessaan Rajamäki (2019) sanoi syyllistämisen leimaavan keskustelua, ja että huomio tulisi kiinnittää vapaaehtoisesti lapsettomien sijaan lasta haluavien kannustamiseen ja tukemiseen. Rajamäki kertoi suurimmaksi huolenaiheekseen syntyvyyskeskustelussa sen yksipuolisuuden. Hänen mukaansa asiaa tulisi käsitellä ratkaisukeskeisesti ja yhteiskunnan tehtävänä olisi huolehtia siitä, että olot lasten hankintaan ja kasvatukseen olisivat mahdollisimman hyvät. Päätös lasten hankkimisesta kuuluu kuitenkin yksilölle, ja jokainen päätös on yhtä oikea. (Rajamäki 2019.)

Jalagin (2008) ja Sinkkilä (2012) ovat pro gradu -tutkielmissaan analysoineet lapsettomuutta ja lasten hankintaa koskevaa julkista keskustelua. Jalagin (2008) toi tutkimuksessaan esiin internetkeskusteluissa polarisoituvat näkemykset lapsettomuudesta sekä lapsettomien ja vanhempien jakaman vaatimuksen siitä, että lapsettomuudelle on oltava hyvät syyt. Lapsettomilla keskustelijoilla on normista poikkeavina yksilöinä selontekovelvollisuus, jonka seurauksena he joutuvat perustelevaan elämänvalintaansa muille. Tutkielmaan osallistuneet lapsettomat kokivat ympäristön painostusta, ja etenkin naisia syyllistettiin lasten hankkimattomuudesta. Keskustelijat kuitenkin vierastivat ajatusta, jonka mukaan lasten hankinnalla turvattaisiin vanhuuden päivät. (Jalagin 2008.) Sinkkilä (2012) on analysoinut naistenlehtien haastatteluaineiston pohjalta, millä tavoin vapaaehtoisesti lapsettomat naiset hyväksyttävät valintaansa verrattuna vastentahtaan lapsettomiksi jääneiden kertomuksiin. Aineiston perusteella valinta lapsettomuudesta hyväksytetään erilaisilla perusteluilla, esittämällä se tietoisena ja tarkkaan harkittuna ja liittämällä äidillisiä ominaisuuksia lapsettomiin (Sinkkilä 2012).

Osalle lapsettomista kokemus eriarvoisuudesta voi olla voimakas, jos lasten ja vanhempien muodostama perhe on kulttuurinen normi, joka heijastuu yhteiskunnan rakenteisiin ja osallisuuteen (Tiilikainen 2019, 95). Lapsettomuus mielletään usein stigmojen ja stereotyyppien kautta puutteeksi, jonka oletetaan aiheuttavan epätoivoa ja toisaalta etenkin vapaaehtoisesti lapsettomia naisia pidetään itsekkäinä, epänormaaleina, epäkypsinä ja epänaissellina (Heinämäki 2017). Heini Maksimainen (2019, 284) osuu vapaaehtoista lapsettomuutta käsittelevässä kirjassaan aiheen ytimeen: lapsettoman identiteetti syntyy ennen kaikkea ympäristön tuottamasta erilaisuuden kokemuksesta, eikä se kerro mitään siitä, millaista on lapsettoman arki niinä hetkinä, joina ympäristön tuottama leima katoaa.

2.2 Lapsettomuus ihmisen elämäkulussa

Elämäkululla tarkoitetaan yksilön elämän kulkua merkittävien siirtymien jaksottamana, johon kuuluvat luonnollisena osana myös elämän katkokset, harppaukset ja kriisit. Termi ”elämäkulku” kuvastaa ihmisen omaa tarinaa,

matkantekoa ja elämäkertaa paremmin kuin sana ”elämäkaari”, joka luo mielikuvan alaspäin kaareutuvasta viivasta. (Dunderfelt 2011, 13–14.) Elämäntapaajattelussa huomio kiinnittyy erilaisiin elämäntapahtumiin ja -jaksoihin kronologiseen ikään sidottujen kehitysvaiheiden sijaan ottaen huomioon lisäksi yksilöä ympäröivät yhteiskunnalliset rakenteet ja niiden muutokset. Elämäntapaa ei nähdä lineaarisena, vaan se voi edetä moneen eri suuntaan sen mukaan, millaisia polkuja ihminen päätyy kulkemaan. Ihmisen elämäntapaa muokkaavat ajan lisäksi yhteys ja vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa sekä yhteiskunnalliset tekijät, kuten historialliset tapahtumat ja kulttuuri. (Tiilikainen 2019, 25–26.) Elämäntapasta luotuja tulkintoja ohjaavat usein ajatusmallit siitä, mitä elämän pitäisi tuoda tullessaan, minkä seurauksena myös päätös elää ilman lapsia on asia, jota joudutaan perustelemaan (Tiilikainen 2019, 26).

Elämäntapaa tutkimus on monitieteinen sateenvarjokäsite, ja siinä korostuu ajatus vanhemmuudesta osana odotusten mukaista aikuisuutta. Lasten saantia pidetään itsestään selvänä etappina elämäntapassa ja sen ajatellaan määrittävän aikuisuutta, minkä seurauksena lapsettomuus näyttäytyy tyypillisesti ongelmana, joka vaatii selityksiä. (Heinämäki 2017.) Miten elämäntapassa päädytään lapsettomuuteen? Tahaton lapsettomuus ymmärretään seuraukseksi erilaisista sisäisistä ja ulkoisista olosuhteista, kun taas vapaaehtoinen lapsettomuus nähdään tietoisien valinnan tuloksena. Jo pidemmän aikaa jaottelussa on kuitenkin otettu huomioon myös ne, jotka päätyvät lapsettomuuteen lykkäämisen kautta. (Heinämäki 2017.) Gillespie (1999) jakaa vapaaehtoisesti lapsettomat aktiivisiin ja passiivisiin valitsijoihin, joista jälkimmäisten lapsettomuuden taustalla on erilaisia olosuhdetekijöitä ja muilla elämänalueilla tapahtuvia valintoja. Lapsettomuuspolkuja käsittelevissä kvantitatiivisissa tutkimuksissa vähemmälle huomiolle jää kuitenkin lapsettomien itsensä kokemukset lapsettomuudesta (Heinämäki 2017).

2.3 Ydinperhe sosiaalisena normina

Lastenhankinnalle on historiassa ajateltu olevan enemmän rationaalisia syitä kuin hankimatta jättämiselle. Lapset merkitsivät vanhemmilleen suvun jatkuvuuden lisäksi sekä taloudellista että vanhuuden turvaa. Länsimaissa edellä kuvatut syyt

voidaan kuitenkin nähdä pitkälti korvautuneen erilaisilla psykologisilla motiiveilla, ja lapsella katsotaan olevan syvä emotionaalinen merkitys. Lapsen koetaan usein antavan merkityksen elämälle, minkä seurauksena lapseen voi vanhempien taholta kohdistua myös paljon toiveita ja odotuksia. Vanhemmat tarvitsevat lapsia tyydyttämään omia läheisyyden ja varmuuden toiveitaan. (Kuivalainen 2014.)

Sosiologiassa ydinperheen synty on yhdistetty tavallisesti yhteiskunnan teollistumiseen. Ulrich Beckin ja Elizabeth Beck-Gernsheimin (2002) mukaan esiteollisessa perheessä perheenjäsenet olivat riippuvaisia toisistaan, ja jokaisella oli oma asemansa ja tehtävänsä kotitalouden ylläpitämiseksi, eikä yksilöille päämäärille ollut sijaa. Tällaista tiivistä yhteisöä ylläpitikin tietynlainen solidaarisuuden vaatimus sen jäseniä kohtaan, yksilöllisten halujen, tunteiden tai motiivien sijaan. Perhe menetti merkitystään työn ja talouden yksikkönä, kun sen jäsenet alkoivat työllistyä kodin ulkopuolelle individualismin myötä. Kehityksen ensimmäisessä vaiheessa pääasiassa miehet osallistui ansiotoimintaan, ja naisten paikka säilyi kotona kodin- ja lastenhoidon parissa. Nainen tuli riippuvaiseksi miehen ansiosta, kun taas mies tarvitsi naisen panosta kotitaloustehtävissä kotipuolella. Toisessa vaiheessa 1900-luvun alkupuolella sosiaaliturvan asteittaisen kehittymisen seurauksena yksilöt olivat entistä vähemmän sidottuja perheeseen, jonka myötä perheenjäsenten tiukat sidokset toisiinsa löyhenivät. Suuri yhteiskunnallinen muutos tapahtui 1960-luvulla, kun naisten elinpiiri alkoi laajentua opiskelun ja työntekemisen ansiosta. Naiset eivät olleet enää taloudellisesti riippuvaisia miehistä, ja heidän oli mahdollista valita, mitä elämältä haluaa. Perheen muutosta vauhdittivat myös 60- ja 70-lukujen naisten liikkeet, jotka vastustivat ihanteena pidettyä traditionaalista ydinperhettä, joka nähtiin ideologiana ja vankilana, jossa tapahtui jokapäiväistä alistusta ja väkivaltaa. (Beck & Beck-Gernsheim 2002.)

Individualistinen kehitys on johtanut perheen ideologiseen muutokseen ja erityisesti naisten perheroolien muuttuviin odotuksiin (Beck & Beck-Gernsheim 2002). Castrén (2009, 27) kuitenkin toteaa, ettei individualismin vaikutus läpäise täydellisesti perhesuhteita, eivätkä ihmiset ole niin vapaita kuin voisi olettaa, koska esimerkiksi äidin roolin keskeisyys ei ole hävinnyt yhteiskunnallisista käsityksistä

tai mielikuvista. (Castrén 2009, 27.) Monissa kulttuureissa ja hyvinvointia käsittelevissä tutkimuksissa vanhemmuutta ja isovanhemmuutta pidetään yhä ”normaaleina” osana elämänkulkua ja hyvinvoinnin perustaa. Yhä useampi tekee kuitenkin tietoisin valinnan elää lapsettomana. (Tiilikainen 2019, 89.) Suomalaisen yhteiskunnan perhekäsitystä on laajentanut myös uusi avioliittolaki.

Tilastokeskus luokittelee perheet saman kotitalouden lapsettomiin tai lasten kanssa asuviin avio- tai avopareihin, rekisteröityihin mies- ja naispareihin, sekä yhden vanhemman perheisiin. Perheessä voi määritelmien mukaan olla korkeintaan kaksi peräkkäistä sukupolvea. Perheisiin kuuluu Suomessa 74 prosenttia väestöstä, ja sen osuus on ollut laskussa 1990-luvun alusta lähtien. Perheen keskikoko oli vuoden 2017 lopussa 2,8 henkilöä ja yleisin perhetyyppi on lapseton aviopari, joita oli 36 prosenttia kaikista perheistä. Lapsettomien avoparien osuus oli 15 prosenttia. (Suomen virallinen tilasto 2018.) Tilastokeskuksen väestörakennetilaston mukaan lapsettomuus on yleistymässä erityisesti matalammin koulutetuilla ja yhä suurempi osuus 45–49-vuotiaista naisista elää lapsettomana parisuhteessa. (Suomen virallinen tilasto 2019 b.)

2.4 Pronatalistinen ideologia ja naiset

Naisellinen identiteetti ja naisen sosiaalinen rooli ovat historiallisesti ja perinteisesti rakentuneet lasten hankkimisen ja äitiyden ympärille. Äitiys on otettu selviönä ja siihen pyrkiminen luonnollisena ja itsestään selvänä keskiönä ”normaalille” naisellisuudelle. (Gillespie 1999.) Maternalismin ohella on syytä tarkastella myös pronatalistista ideologiaa, joka tarkoittaa syntyvyyttä kasvattavaa politiikkaa, ja jonka voidaan katsoa olevan keskeisenä piirteenä länsimaalaisissa yhteiskunnissa (Isola 2012). Pronatalismi näkee lasten hankinnan perustavanlaatuisena osana ihmisen biologiana ja kehitystä sekä välttämättömänä tekijänä onnelliselle ja merkitykselliselle elämälle. Siihen sisältyy erilaisia uskomuksia, asenteita ja toimia, jotka kannustavat lasten hankintaan ja tukevat vanhemmuutta. Pronatalismissa naisen arvo ja sosiaalinen rooli kytkeytyvät äitiyteen, ja lapsia hankkimattoman naisen katsotaan asettuvan sosiokulttuuristen odotusten

ulkopuolelle ja torjuvan feminiinisen identiteettinsä tahallisesti. (Parry 2005; Autio 2018.)

Lisääntyminen määrittyy monissa kulttuureissa naisen velvollisuudeksi ja kunniaksi. Lapsetonta naista voidaan syrjiä, alistaa ja jopa erottaa yhteisöstä, jos nainen ei täytä hänelle asetettua normia tuottaa jälkeläisiä. (Vakimo 2006.) Pronatalistinen ajattelutapa vahvistaa ja ylläpitää historiallista ja perinteistä näkemystä naiseudesta, naisten sukupuoli-identiteetistä, rooleista ja arvosta. Ideologia saattaa lapsettomat naiset potentiaalisesti haavoittuvaan asemaan, koska se esittää heidät puutteellisina ja vajavaisina. On kuitenkin tärkeää huomioida, etteivät kaikki lapsettomat naiset koe vahvoja negatiivisia tunteita tai voimattomuutta lapsettomuuden vuoksi, ja että naiset myös vastustavat vallitsevia ideologioita siitä, että heidän ainoa saavutuksensa elämässä ja tärkein panos yhteiskunnan hyväksi olisi lisääntyminen. (Parry 2005.)

Aution (2018) mukaan lapsenhankinnan oikeudenmukaisuus, eli *reproductive justice*, voidaan nähdä vastareaktionä pronatalismille. Lapsenhankinnan oikeudenmukaisuus syntyi puolustamaan etenkin naisten oikeutta tulla kohdelluiksi tasavertaisina lasten hankintaan liittyvistä valinnoista riippumatta. Sillä korostetaan yksilön vapautta ja oikeutta valita, haluaako hän lapsia vai ei, joka on kuitenkin monien yhteiskunnallisten tekijöiden rajoittamaa eikä toteudu tasa-arvoisesti. Lapsenhankinnan oikeudenmukaisuuden viitekehyksen perustana on uskomus, jonka mukaan yhteiskuntien ja kulttuurien rakenteissa on epätasa-arvoisuuksia, jotka muovaavat erityisesti heikossa asemassa olevien naisten päätöksiä lastenhankinnasta ja vanhemmuudesta. Esimerkiksi kehitysmaissa erityisesti naisten asema on niin heikko ettei mahdollisuutta lapsettomuuden valintaan ole. Yleinen keskustelu syntyvyyden laskusta ja vapaaehtoisen lapsettomuuden kärkeä arvostelu asettavat lapsettomat ja lapsiperheet keskenään epätasa-arvoiseen asemaan, vaikka lapsenhankinnan oikeudenmukaisuuden tulisi taata kaikille tasa-arvo valinnoista riippumatta. (Autio 2018.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Vapaaehtoista lapsettomuutta lähestytään usein oletuksella, että henkilö jää jostain paitsi, ja elämässä ammottaa lapsen kokoinen tyhjä aukko. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kohdata aihe avoimemmin ja selvittää, miten lapsenhankintaiän ohittaneet velat itse kokevat ja määrittelevät elämäänsä. Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta vapaaehtoisesta lapsettomuudesta, ikääntyneistä vapaaehtoisesti lapsettomista sekä heidän elämästään, ja kerätä tietoa ja ohjeita ammattilaisille, jotka kohtaavat heitä työssään.

Vapaaehtoisesta lapsettomuudesta kertovan kirjan kirjoittanut Heini Maksimainen (2019) toteaa, että yksi iso ongelma lapsettomuudesta käytävässä keskustelussa on, että heiltä kysytään vääriä kysymyksiä ja väärästä näkökulmasta. Lapsettomuudesta puhuttaessa puhutaan usein siitä, mistä lapseton jää paitsi ja alkaako valinta kaduttaa vanhana. Tällöin keskitytään itse lapsettomuuteen eikä henkilön laaja-alaiseen kokemukseen omasta elämästään, jossa lapsettomuus on vain yksi osa kokonaisuutta. (Maksimainen 2019, 286–287.) Tästä inspiroituneena tässä opinnäytetyössä pyrittiin antamaan tilaa aiheen raikkaammalle tarkastelulle. Kotimaisissa tutkimuksissa vapaaehtoisesta lapsettomuudesta on haastateltu pääasiassa nuoria naisia ja tästä syystä tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin ikääntyvät lapsettomat, joiden lastenhankinta-aika on mennyt jo ohi. Saatekirjeessä tai kyselyssä ei rajattu vastaajia sukupuolen mukaan, millä haluttiin välttää oletus, että lapsettomuus koskisi ainoastaan naisia. Tavoitteena oli löytää osallistujiksi iältään vähintään 55-vuotiaita vapaaehtoisesti lapsettomia.

3.1 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaukset

Vapaaehtoisesti lapsettomalla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä henkilöä, joka on syystä tai toisesta tehnyt valinnan elää lapsettomana. Vapaaehtoisen lapsettomuuden vastakohtana voidaan pitää tahatonta lapsettomuutta, jolloin lasta haluava ei jostain syystä ole kykenevä saamaan lasta (Miettinen & Rotkirch 2008, 17). Myös tahattoman lapsettomuuden määrittely on haasteellista, koska kyse voi olla alhaisemmasta hedelmällisyydestä tai olosuhteiden aiheuttamasta lapsettomuudesta. Sekundäärisestä lapsettomuudesta puhuttaessa tarkoitetaan

tilannetta, jossa henkilöllä on jo omia lapsia, mutta toivottu uusi raskaus ei ala. Tahattoman lapsettomuuden kokemus voi sisältää hetkittäisen lyhyen kaipuun tai valtavan menetyksen tunteen. (Miettinen & Rotkirch 2008, 17.) Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä oli kuitenkin henkilöt, jotka ovat syystä tai toisesta tehneet valinnan lapsettomuudestaan, joten aiheen rajaamiseksi tahaton lapsettomuus ja sitä koskevat tutkimukset jätettiin pois.

Kuten Johdanto-luvusta käy ilmi, opinnäytetyöllä pyrittiin selvittämään ikääntyvien kokemuksia elämästään lapsettomana sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön suhtautumista heidän valintaansa kohtaan. Opinnäytetyön päättökysymyksenä oli, millaisena ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat kokevat elämänsä. Alatutkimuskysymyksellä pyrittiin selvittämään, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tulisi huomioida ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat. Tutkimuskysymykset muotoutuivat lopulliseen muotoonsa opinnäytetyöprosessin edetessä.

3.2 Aineiston kerääminen

Tässä opinnäytetyössä empiirinen soveltaminen toteutettiin tutkimuksellisin keinoin, ja työ oli tutkimusotteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on eräänlainen sateenvarjotermi, jonka alla on useita erilaisia laadullisia tutkimuksia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 13). Laadulliseen tutkimukseen kuuluu teoriaosuus, joka koostuu tutkimuksen keskeisten käsitteiden avaamisesta ja tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetyn tiedon käsittelystä. Tutkimustyypiltään laadullinen tutkimus on empiiristä, ja laadullisessa tutkimuksessa on kyse empiirisen analyysin tavasta tarkastella aineistoa ja muodostaa perusteluja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 26–27.) Tavoitteena ei ole luoda tilastollisia yhteyksiä, vaan kuvata ja pyrkiä ymmärtämään ilmiötä tai tapahtumaa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimushenkilöiden määrää tärkeämpää on heidän tietämyksensä tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, havainnointi, kysely ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. Edellä mainittuja menetelmiä voidaan käyttää myös kerätessä määrällisen tutkimuksen aineistoja.

(Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.) Tässä opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä käytettiin sähköistä kyselylomaketta. Kyselylomakkeen käyttöä suositaan erityisesti kvantitatiivisessa tutkimuksessa, mutta muun muassa avoimia kysymyksiä käyttämällä ja aineiston laadullisella luokittelulla sillä voidaan tehdä myös kvalitatiivista tutkimusta. Aineiston keräämistä kyselylomakkeella tässä tutkimuksessa puolsivat useat seikat. Tutkimuksen tiukasti rajattuun kohderyhmään kuuluva osuus väestöstä on varsin pieni, ja heidän tavoittamisensa arvioitiin jo suunnitteluvaiheessa haastavaksi. Kyselylomakkeen käyttö mahdollistaa kohderyhmän laajan saavutettavuuden sekä aineiston hankkimisen ajasta ja paikasta riippumatta. Kyselyyn vastaaminen mahdollistaa omien kokemusten kertomisen nimettömästi, jolloin sensitiivisestä aiheesta ei tarvitse keskustella tutkimuksen tekijän kanssa kasvotusten, mikä voisi tuntua osallistujasta epämukavalta. Kirjoittaessaan vastaajan on myös mahdollista pohtia rauhassa, mitä asioita haluaa kertoa ja toisaalta olla kertomatta (Husso 2003, 30). Kyselylomakkeen haittapuolena on tutkijan vähäinen mahdollisuus kontrolloida aineistoin tuottamisen tilannetta, mikä voi johtaa aineiston niukkuuteen tai epäselvyyteen. Toisin sanottuna anonymisti täytetystä kyselystä ei voi pyytää tarkentavia kommentteja. Toisaalta tutkija ei läsnäolollaan ohjaa osallistujaa tiettyyn suuntaan, vaan vastaaja voi vastata kyselyyn puhtaasti omalla äänellään.

Kyselylomakkeessa kysytään tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiä ja perusteltavissa olevia kysymyksiä. Kyselyn huolellinen suunnittelu ja vastaajien ominaisuuksien huomioiminen ovat avainasemassa kyselyn onnistumisessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.), minkä vuoksi suunnittelutyöhön varattiin runsaasti aikaa ja harkintaa. Kysymykset muodostettiin aikaisempien tutkimusten ja opinnäytetöiden pohjalta. Kyselylomake tuli toteuttaa Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden käyttöön tarkoitettulla e-lomake pohjalla, jonka jälkeen se pilotoitiin neljän ulkopuolisen henkilön toimesta. Kyselylomake saatekirjeineen (liite 1 ja liite 2) julkaistiin marraskuussa 2019 yhteistyössä Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n kanssa yhdistyksen Facebook-sivuilla sekä Lapseton vapaasta tahdosta 30+ -keskusteluryhmässä. Lisäksi Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n sivuilla julkaistu kutsu jaettiin kahdessa muussa Facebookin suljetussa vela-ryhmässä.

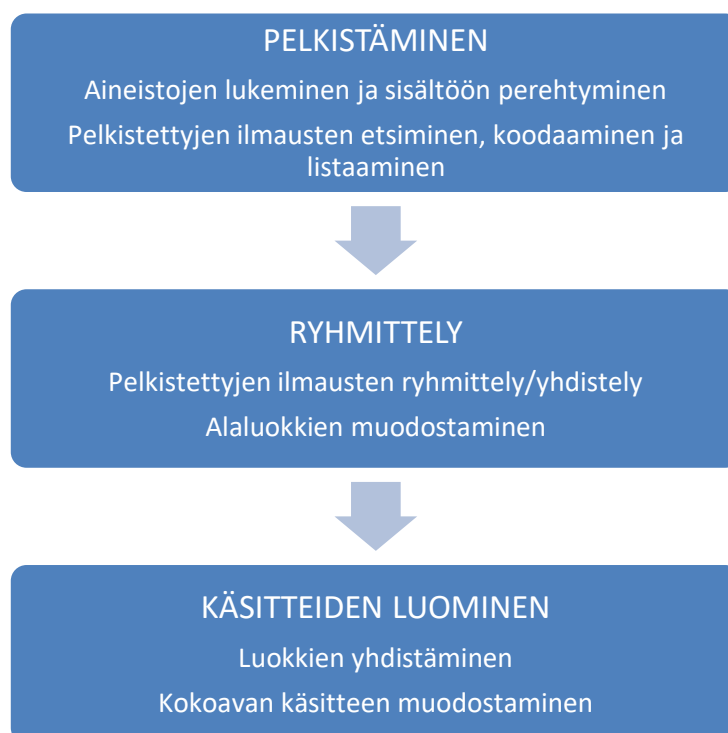
3.3 Aineiston analysointi

Laadullisissa tutkimuksissa analyysi etenee neljän eri vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa tutkittava aineisto rajataan tarkasti ja siinä tulee kuvastua sekä tutkimuksen tarkoitus sekä tutkimuskysymykset. Toisessa vaiheessa aineisto läpikäydään eli koodataan. Koodimerkkien tehtävänä on toimia sisäänkirjoitettuna muistiinpanoina, jäsenellä aineistoa sekä toimia tekstin kuvailun apuvälineenä ja viitteinä. Analyysin kolmas vaihe on riippuvainen kahden sitä edeltävän vaiheen toteutumisesta. Kolmannessa vaiheessa aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Sopiva tapa valitaan kerätyn tutkimusmateriaalin mukaan. Viimeisessä vaiheessa kirjoitetaan yhteenveto tehdyistä johtopäätöksistä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–105.)

Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus tutkimusaineistosta. Analyysiyksiköt eivät tällöin ole etukäteen sovittuja, eivätkä aiemmat havainnot, tiedot tai teoria määritä analyysin toteuttamista tai lopputulosta. Fenomenologis-hermeneuttiseen lähestymistapaan liittyvät tutkimukset ovat tästä hyviä esimerkkejä, sillä niiden tavoitteena on käsitteellistää tutkittava ilmiö eli kokemuksen merkitys. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108, 41.) Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen kohteena on elämismailma eli inhimillisen kokemuksen merkitykset. Fenomenologinen merkitysteoria perustuu oletukseen, että ihmisen toiminta on intentionaalista eli ”suuntautunut tarkoittaen johonkin”, ja että suhde todellisuuteen on merkityksillä ladattua. Merkitykset eivät ole meissä synnynnäisesti, vaan niiden lähde on yhteisö, johon yksilö kasvaa ja kasvatetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108, 40.) Tämän opinnäytetyön tuloksen tarkoituksena on saada teoreettinen ymmärrys kyselyyn vastanneiden ikääntyvien, vapaaehtoisesti lapsettomien kokemuksille elämästään. Hermeneuttinen ulottuvuus näkyy pyrkimyksenä etsiä tulkinnalle mahdollisia sääntöjä, joita noudattaen voitaisiin puhua vääristä ja oikeammista tulkinnoista, toisin sanottuna ilmiöiden merkitysten oivaltamista. Ymmärtäminen on aina tulkintaa ja sen pohjana on aiemmin jo ymmärretty eli esiyymmärrys. Ymmärtäminen etenee kehämäisenä liikkeenä, niin sanottuna hermeneuttisena kehänä, jonka perustason muodostaa tutkittavan koettu elämä esiyymmärryksineen. Toisella tasolla tapahtuu itse

tutkimus. Fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta voidaan kutsua myös tulkinnalliseksi tutkimukseksi. Kokemuksen tutkimisen oletuksena on, että tutkittavat ilmiöt ovat maailmassa sellaisenaan muodossa, joka ei avaudu käsitteellistämislle ja ymmärtämiselle suoraan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 40–42.)

Opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ja fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jolla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta sisällöllisen informaation merkityksistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103). Analyysi voidaan jakaa kuvion 1 mukaisesti kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden laatiminen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Kuvio 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessi fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan mukaisesti.

Pelkistämisvaiheessa analysoitavaan dataan, eli tässä tapauksessa kyselyn kautta kerättyihin kirjallisiin vastauksiin, perehdytään lukemalla ne läpi. Sisältöön perehtymisen jälkeen aineistosta karsitaan epäolennainen pois tiivistämällä tai pilkkomalla osiin. Tässä opinnäytetyössä se tapahtui merkitsemällä saman värisellä

korostusvärillä samaa kuvaavat ilmaisut Excel-taulukossa ja näin erottelemalla erilaiset ilmiöt toisistaan eri värein. Tällä tavalla aineistosta etsittiin kaikki tutkimuskysymyksiä kuvaavat alkuperäisilmaukset ja muodostettiin niitä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset.

Prosessin toisessa vaiheessa samaa ilmiötä kuvaavat ilmaisut ryhmitellään ja yhdistetään omiksi luokiksi, joita kutsutaan alaluokiksi. Alaluokat nimetään niiden sisältöä kuvaavilla käsitteillä, ja niitä yhdistelemällä voidaan luoda yläluokkia, joista taas voidaan muodostaa pääluokkia ja lopulta yhdistäviä luokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–124.) Aineistolähtöisyydestä johtuen ei voida etukäteen määrittää, mitä ja minkä tasoisia luokkia aineistosta voidaan muodostaa, vaan se selviää analyysin edetessä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127). Aineisto käsiteltiin ensin kyselylomakkeen kysymys kerrallaan ja sen jälkeen tutkimuskysymysten kautta.

Prosessin viimeisessä vaiheessa erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto, jonka perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Käsitteiden muodostamista jatketaan niin kauan, kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista, ja käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimuskysymyksiin. Koko prosessin ajan on tärkeää tarkkailla, että aineistossa säilyy polku alkuperäisdataan ja tutkittavia pyritään ymmärtämään heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125–127.) Tässä opinnäytetyössäni keskityttiin kirjotetun tekstin merkityksiin. Opinnäytetyö pyrkii kuvaamaan vapaaehtoisen lapsettomuuden ilmiötä, ymmärtämään erityisesti ikääntyneiden vapaaehtoisesti lapsettomien elämää ja antamaan teoreettisesti mielekästä tulkintaa aiheesta. Laadullisen tutkimuksen luonnon mukaan siinä painotettiin ymmärtävää otetta ja tulkinnallisuutta. Opinnäytetyön tarkoituksena ei ollut tuottaa tilastollista yleistettävyyttä ikääntyvistä vapaaehtoisesti lapsettomista.

3.4 Eettiset ratkaisut ja luotettavuus

Hyvä tutkimus on eettisesti kestävä ja sitä ohjaa eettinen sitoutuneisuus. Tutkijalla on vastuu tutkimuksensa aiheen eettisestä harkinnasta, tuloksien soveltamisesta ja tutkittavien suojaamisesta. Tutkimuksen uskottavuus perustuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen, ja vastuussa siitä on tutkija itse. Voidaan sanoa, että

ihmisoikeudet muodostavat tutkimuksen eettisen perustan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127–132.)

Vapaaehtoinen lapsettomuus on intiimi ja sensitiivinen tutkimusaihe. Aihe voi olla ihmisestä riippuen sensitiivinen myös tutkimukseen osallistuville ja tutkijalle. Valmistautuminen sensitiivisen aiheen tutkimiseen alkaa jo siinä vaiheessa, kun tutkija vasta pohtii tutkittavaa aihetta. Tärkeää on arvioida myös sitä, onko aiheen lisäksi kohderyhmä (yksilö tai yhteisö) sensitiivinen, ja mitä sen huomioon ottaminen vaatii. Tutkijan tulee pohtia myös omaa suhtautumistaan ja kokemuksiaan aihetta koskien. Ennen kaikkea sensitiivisen aiheen tutkimista tulee pohtia tutkittavien näkökulmasta, ja erityisesti lasten ollessa tutkittavina voi asia olla monimutkainen. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 17–18.) Tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä ovat aikuiset, joiden voitiin odottaa pystyvän itse arvioimaan tutkimukseen osallistuminen (Kallinen ym. 2015, 19).

Tutkimukseen valmistautumiseen kuuluu tutustuminen hyvään tieteelliseen käytäntöön ja tutkimuseetiikkaan, joiden merkitys korostuu sensitiivisessä tutkimuksessa (Kallinen ym. 2015, 20). Eettiset kysymykset tulee huomioida tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa: suunnitteluvaiheessa, aineistonkeruussa, analyysissä ja raportoinnissa. Tutkijan tulee olla tietoinen tutkimuksen normiperustaisesta etiikasta, johon kuuluvat osallistujan informoitu suostumus, luottamuksellisuus ja anonymiteetti ja vahingon aiheuttamisen kieltö. (Kallinen ym. 2015, 142.) Tässä opinnäytetyössä pyrittiin huolehtimaan tutkimuseettisten seikkojen toteutumisesta pitämällä huolta osallistujien riittävästä informoinnista ja yksityisyydestä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että saatekirjeessä ilmaistiin selkeästi tutkimuksen aihe, tarkoitus ja vapaaehtoisuus. Työn kannalta turhien tunnistetietojen keräämistä vältettiin. Opinnäytetyön aihe liittyy yksilöiden henkilökohtaisiin elämänvalintoihin, mikä vaati aineistossa ilmi tulleiden arkaluontoisten tietojen käsittelyltä erityistä tutkimuseettistä tarkkuutta.

Virheiden välttämiseksi tutkijan tulee arvioida tekemänsä tutkimuksen luotettavuutta. Kun tarkastellaan objektiivisuuden ongelmaa, on tutkittavan kysymyksen lisäksi erotettava toisistaan havaintojen luotettavuus ja

puolueettomuus. Pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tutkittavia itsenään vai suodattuvatko tutkittavien tarinat tutkijan oman suodattimen läpi, eli vaikuttaako esimerkiksi tutkijan oma sukupuoli tai ammatti siihen, mitä hän kuulee ja näkee. Näin laadullisessa tutkimuksessa yleensä on, koska tutkija on oman tutkimuksensa luoja ja tulkitsija. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.)

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimusaineisto kerättiin e-lomakepohjalle (liite 2) tehdyllä kyselyllä, joka julkaistiin Facebookin neljässä eri vela-ryhmässä. Kysely toteutettiin ajalla 5.11.2019–25.11.2019, ja siihen vastasi seitsemän henkilöä. Kaikki kyselyyn osallistuneista ilmoittivat olevansa 55–60-vuotiaita. Kyselylomake jaettiin kahteen osuuteen, joista ensimmäiseen kuuluvissa kysymyksissä käsiteltiin vapaaehtoisesti lapsettomien kokemuksia omasta elämästään ja hyvinvoinnistaan. Toisen osan muodostivat kysymykset sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten suhtautumisesta vapaaehtoista lapsettomuutta kohtaan. Kaikki seitsemän osallistujaa vastasivat kaikkiin kyselylomakkeessa olleisiin kysymyksiin. Kyselyn lopussa vastaajien oli lisäksi mahdollisuus kirjoittaa vapaasti ajatuksiaan, ja moni vastaajista käytti sen hyväkseen.

Seuraavissa kappaleissa esitellään vastauksia, joita kyselyyn vastanneet vapaaehtoisesti lapsettomat tuottivat. Jokainen alaluku käsittelee yhtä tutkimuskysymystä ja vastauksissa saatuja merkityksiä. Muodostetut teemat on merkitty tekstiin kursivoidulla fontilla ja teemoista muodostetut kuviot pyrkivät havainnollistamaan kysymyksissä saatujen teemojen jakautumista. Vastauksista on otettu suoria sitaatteja elävöittämään tutkimustuloksia. Sitaateissa ei ole muokattu vastauksia, mutta joitakin on tiivistetty ja kirjoitusvirheitä korjattu väärinymmärrysten välttämiseksi. Sitaatit edustavat yksittäisiä vastaajia, eikä niistä voi tehdä laajoja yleistyksiä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysillä ja fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa hyödyntäen (ks. 3.3). Strukturoiduilla kysymyksillä saatujen vastausten jakautuminen on esitelty kuvioissa 4 ja 5.

4.1 Ikääntyvien vapaaehtoisesti lapsettomien elämän merkitykset

Kyselyn ensimmäisessä osiossa pyrittiin selvittämään ikääntyvien vapaaehtoisesti lapsettomien elämän merkityksiä. Kysymykset käsittelivät hyvinvointia, tyytyväisyyden tunnetta elämää kohtaan, sosiaalisia suhteita ja verkostoja sekä asioita, joita he pitävät elämässään tärkeinä. Suurin osa vastaajista kuvaili hyvinvointiaan kyselyyn vastaamishetkellä erittäin hyväksi tai hyväksi. Yksikään

heistä ei kuvaillut hyvinvointiaan huonoksi tai erittäin huonoksi. Vastajia pyydettiin avoimessa kysymyksessä kuvailemaan ajatuksia, joita heillä herää pohtiessaan omaa elämäänsä lapsettomana. Vastanneiden ajatukset ja kokemukset jakaantuivat alla olevan kuvion mukaisesti kahteen eri teemaan (kuvio 2).

Kuvio 2. Ikääntyvien vapaaehtoisesti lapsettomien kokemukset elämästään.

Emotionaaliset merkitykset. Vastajat kuvailivat keskenään hyvin samankaltaisia emotionaalisia merkityksiä elämästään lapsettomina. Useimmat heistä korostivat vastauksissaan tyytyväisyyden tunnetta päätöksestä elää lapsettomana, ja lapsettomuutta kuvailtiin luontevaksi tavaksi elää. Eräs vastaajista kertoi olleensa jo nuorena varma siitä, että ei halua omia lapsia ja kaksi vastaajista kertoi, ettei ole koskaan osannut kaivata lapsia. Yksi kertoi nauttivansa nykyisestä elämästään ilman lapsia, mutta olleensa nuorempana kateellinen lapsiperheille. Esiin nostettiin myös onnen tunne siitä, että on saanut elää aikana, jolloin on ollut mahdollista valita, hankkiiko lapsia vai ei.

”Elämäni ei aina ole ollut täydellistä eikä tyydyttävää, mutta yksi asia on kunnossa: minulla ei ole lapsia ja niistä aiheutuvaa riesaa.”

”Ei se (lapsettomuus) ole asia joka määrittää mun elämää, enkä osaisi kuvitella tilannetta jossa mulla olisi lapsia.”

”Lapsettomuus ole asia joka määrittää mun elämää, enkä osaisi kuvitella tilannetta jossa mulla olisi lapsia.”

Rationaaliset merkitykset. Rationaaliin merkityksiin lukeutuivat arkielämän sujuvuuteen, talouteen ja ekologisuuteen liittyvät ajatukset. Vastauksissa nostettiin esille kokemukset lapsiperheiden taloudellisista ja sosiaalisista haasteista sekä lasten ja nuorten lisääntyneistä ongelmista. Vastaajien mukaan lasten kanssa rahaa olisi kulunut enemmän, eikä elämää olisi ollut mahdollista elää niin kuin se oltiin eletty. Jotkut vastaajista pohtivat elämäänsä myös ekologiselta kannalta. He mainitsivat pitävänsä lapsettomuuttaan isona asiana maapallon hyvinvoinnin ja ylikansoittumisen kannalta. Lapsia ei haluttu saattaa epävarmaan tulevaisuuteen. Eräs vastaaja pohti vastauksessaan omaa edessä olevaa vanhuusikää siitä näkökulmasta, tuleeko hän lapsettomana saamaan silloin tarvitsemaansa apua.

”Ei myöskään ole ollut sellaista jatkuvaa rahapulaa kuin lapsiperheillä. Tienaan aika pientä palkkaa, mutta saan sen riittämään, kun lasten aiheuttamia rahareikiä ei ole.”

”Olen tyytyväinen, että en ole lisääntynyt ja tuottanut maailmaan lisää populaatiota epävarmaan tulevaisuuteen.”

Useimmat vastaajista kuvailivat vastauksissaan sekä emotionaalisia että rationaalisia merkityksiä elämästään lapsettomana. Lapsettomuus koettiin luontevana elämäntapana tai valintana, mutta samalla myös asiana jolla voi vaikuttaa omalta osaltaan esimerkiksi globaaliin väestön kasvuun. Kaikista yleisimmin vastaajat kuvailivat elämäänsä emotionaalisin merkityksin, kuten tyytyväisyyden ja luontevuuden tunteilla. Joissain vastauksissa nostettiin esiin tunne siitä, etteivät lapset tai vanhemmuuteen liittyvät asiat kiinnosta eivätkä kosketa heitä. Kyselyssä esiin nousseet ajatukset ja merkitykset olivat hyvin samansuuntaisia Laura Aution (2018) pro gradu -tutkielman eri tarinatyyppien kanssa (ks. 2.1.2). Vastauksista oli myös huomattavissa Beckin ja Beck-Gernsheimin (2002) kuvailema individualistinen kehitys, jossa korostuu yksilön itsenäinen tahto, motiivit ja omannäköisen elämän rakentaminen ydinperhemalliin pyrkimisen sijaan.

Vapaaehtoisesti lapsettomia pyydettiin kyselyssä kertomaan asioista, jotka he kokevat tärkeiksi elämässään tällä hetkellä. Annettujen vastauksien jakaantuminen teemoittain on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3. Asioita, jotka vastaajat kokivat tärkeiksi elämässään tällä hetkellä.

Sosiaaliset suhteet. Kaikki vastaajat pitivät elämässään tärkeänä asiana sosiaalisia suhteita, joihin kuuluivat ystävät, parisuhde ja muut läheiset ihmiset. Lisäksi vastaajat olivat maininneet arvostavansa naapuruston yhteisöllisyyttä, harrastuskavereita ja hyvää työyhteisöä. Kahdessa vastauksessa tuotiin ilmi omasta ikääntyneestä vanhemmasta huolehtiminen sekä jaksaminen auttajan roolissa. Myös lemmikit olivat monelle tärkeä osa elämää.

”Lapseton mieheni ja muistisairas äitini, sillä hän ei pärjää enää itsekseen.”

”Mieheni ja avioliittomme sekä yhteinen hyvä elämämme, koira, ...”

”Ystävät ja lemmikkini.”

Vapaa-aika ja harrastukset. Erityisen tärkeä osa kyselyyn vastanneiden ikääntyvien velojen elämää oli vapaa-aika ja erilaiset harrastukset. Lähes jokainen vastaaja mainitsi tärkeiden asioiden joukossa jonkin harrastuksen, johon he käyttivät aikaa vähintään jokseenkin säännöllisesti. Harrastuksiksi kerrottiin muun muassa puutarhanhoito, tanssi, maalaaminen, piirtäminen, musiikki, matkustelu ja kirjallisuus. Moni listasi tärkeiden asioiden joukkoon myös luonnon tai luonnonsuojelun. Heistä yksi kertoi toimivansa lisäksi ihmisoikeuksien ja eläinten oikeuksien puolesta sekä osallistuvansa yhdistystoimintaan.

”Maalaaminen, piirtäminen, luonto, luonnonsuojelu, musiikki, kirjallisuus...”

”Vapaa-aika, luonto, kulttuuri, arki...”

Työ ja taloudellinen vakaus. Suurin osa osallistujista toi vastauksissaan esiin myös tähän teemaan kuuluvia merkityksiä. Taloudellisesti turvattu ja vapaa elämä, vakituinen työ ja työn mielekkyys koettiin tärkeäksi osaksi elämää. Eräs vastaajista mainitsi tärkeäksi asiaksi myös opintojen jatkamisen työn lisäksi.

”Mielenkiintoinen, merkityksellinen, haasteellinen työ ja hyvä työyhteisö.”

”Taloudellinen vapaus.”

Itsenäisyys ja vapaus. Noin kolmanneksessa vastauksista tärkeiden asioiden joukossa mainittiin itsenäisyys ja vapaus päättää omista asioistaan. Tärkeää oli tunne vapaudesta, ja se että oman vapaa-ajan voi käyttää kuten itse haluaa.

”Vapaus päättää omista asioistani.”

”Ihmisenä kasvaminen, ikääntymisestä nauttiminen.”

Kyselyyn vastanneet kuvailivat elämänsä tärkeitä sisältöjä ja tekijöitä samaan tapaan kuin Nefertiti Malatyn (2018) Ei äitimateriaalia -kirjaan haastatellut ikääntyvät velat. Yhteistä heille näyttäisi olevan vapaa-ajan ja harrastuksien tärkeys ja niiden painottuminen erityisesti luoviin harrastuksiin. Tyypillistä oli myös kiinnostus ja arvostus luontoa sekä eläimiä kohtaan, ja monilla heistä olikin

lemmikkieläin (kuvio 5.). Tärkeäksi koettiin myös tietynlainen vapaus elämässä, jota saatettiin kuvailla esimerkiksi arjen helppouden, matkustelun tai taloudellisen vapauden kautta. Myös Maksimaisen (2019) haastattelemat vapaaehtoisesti lapsettomat toivat elämäänsä liittyen esiin samoja asioita ja merkityksiä, joita tähän opinnäytetyöhön osallistuneiden vastauksien pohjalta teemoiteltiin. Merkitykselliset asiat olivat luonteeltaan varsin arkisia: läheiset ihmissuhteet, lemmikit, koti, työ, harrastukset ja vapaa-aika. Kyselyyn osallistujista enemmistön vastauksista kävi selvästi ilmi se, etteivät he määrittele elämäänsä lapsettomuuden kautta. Jotkut heistä mainitsivat, että eivät ole koskaan kaivanneet lapsia, tai etteivät lapset yksinkertaisesti kiinnosta. Eräs vastaaja piti termiä ”lapseton” epämukavana, koska koki sen viittaavan jonkin puuttumiseen, ja toivo, että myös suomenkieleen keksittäisiin kuvaavampi termi englanninkielen tavoin (ks. 2).

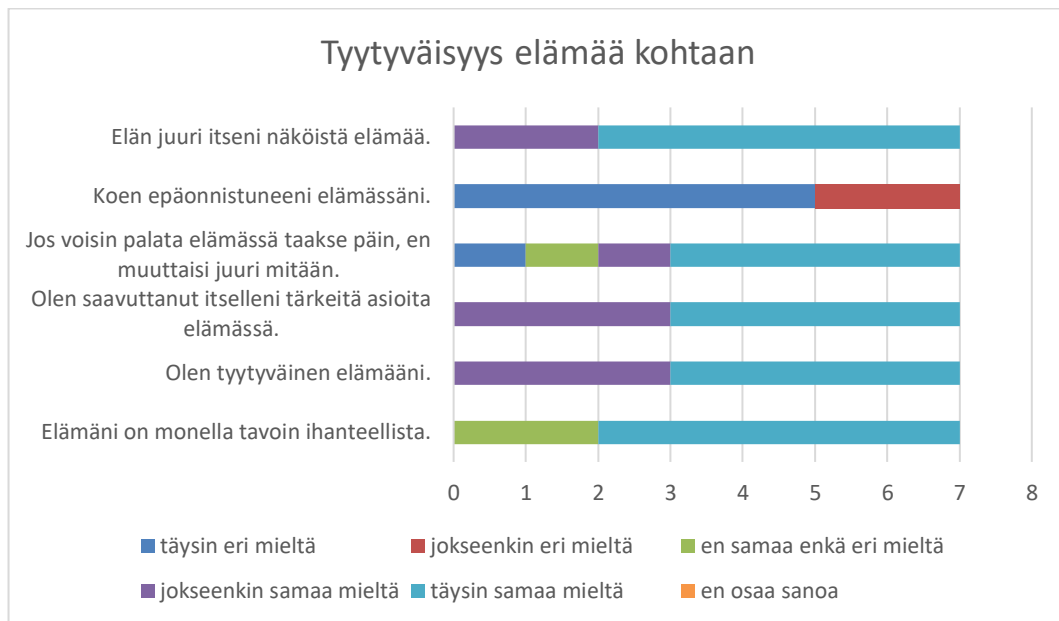
Kyselyyn osallistuneet vapaaehtoisesti lapsettomat kuvailivat vastauksissaan myös tilanteita, joissa he ovat erityisen tietoisia lapsettomuudestaan. Tällaisiksi tilanteiksi he mainitsivat muun muassa vierailemisen sellaisten henkilöiden luona, joilla on lapsia, lasten ja nuorten kohtaamisen työelämässä, jälkikasvun tullessa puheeksi uusia ihmisiä tavatessa sekä tilanteet, joissa ystävät kertovat lapsistaan ja lapsenlapsistaan. Vastauksissa korostui negatiivisten ja välinpitämättömien merkitysten liittäminen lapseen ja vanhemmuuteen. Työelämässä perheitä kohtaava vastaaja kertoi ärsyntyvänsä siitä, etteivät kaikki vanhemmat opeta lapsilleen käytöstapoja ja sallivat heidän käyttäytyä huonosti julkisilla paikoilla. Toinen taas kuvaili tietoisuuden omasta lapsettomuudestaan korostuvan tilanteissa, joissa vanhemmat eivät pysty osallistumaan haluamiinsa asioihin lasten takia, valittavat lapsista aiheutuvaa väsymystä ja rahapulaa, tai jos vanhemmalle on koitunut huolta tai uhkaa esimerkiksi jälkikasvun päihteiden käytön seurauksena. Vastauksissa korostui näkemys vapautta rajoittavasta lapsesta sekä vastuisiin sidotusta vanhemmasta ja epäkiinnostavasta vanhemmuudesta, joita myös Autio (2018) kuvaa tutkimuksessaan. Vain yksi vastaaja ei kokenut tietoisuuden omasta lapsettomuudestaan korostuvan missään erityisessä tilanteessa.

Tiilikaisen (2019, 91) mukaan lapsettomuuden merkitys ikääntyvän arkielämässä voi olla suhteellisen vähäinen, niin kauan kuin on mahdollista pitää aktiivisesti yllä

muita ihmissuhteita ja huolehtia itsestään. Toimintakyvyn heikentyessä lasten olemassaolo tai niiden puuttuminen voi saada suuremman merkityksen. Eräs vastaajista kertoikin pohtineensa tulevaa vanhuuttaan, ja sitä tuleeko hän silloin saamaan tarvittaessa apua, vaikka hänellä ei ole biologisia lapsia. Toisen vastaajan kohdalla tilanne oli kuitenkin ollut päinvastainen: tietoisuus omasta lapsettomuudesta korostui nuorempana, kun ystävät seurustelivat pikkulapsiaikana vain lapsiperheiden kesken. Tähän opinnäytetyöhön osallistuneista ikääntyvistä vapaaehtoisesti lapsettomista enemmistö koki hyvinvointinsa hyväksi ja arvioi sosiaaliset suhteensa ja verkostonsa riittäviksi, mikä on samassa linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa siinä, ettei lapsettomuus väistämättä heikennä ikääntyvän sosiaalista hyvinvointia (Křrenková 2019).

4.1.1 Tyytyväisyys elämää kohtaan

Kyselyyn vastaajia pyydettiin arvioimaan Likertin asteikolla, missä määrin he ovat samaa tai eri mieltä eri väittämistä, jotka käsittelivät tyytyväisyyttä elämää kohtaan. Asteikko oli kuusiportainen, ja väittämiä oli kuusi. Kuviossa 4 on esitettyä vastausten jakautuminen eri väittämien kohdalla.

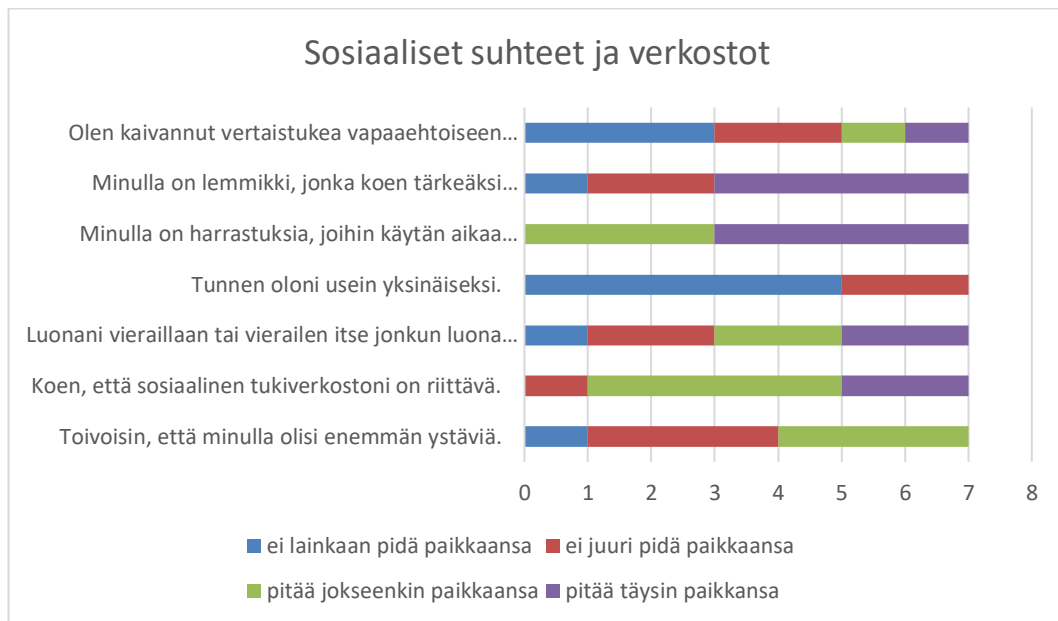

Kuvio 4. Vastausten jakautuminen tyytyväisyyttä elämää kohtaan käsittelevien väittämien kohdalla. (Vaakasuoralla akselilla kuvattuna osallistujien lukumäärä numeroin.)

Vastausten perusteella kyselyyn osallistuneet olivat varsin tyytyväisiä elämäänsä. Kaikki vastaajat olivat jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että he elävät juuri itsensä näköistä elämää. Vastaajat eivät kokeneet epäonnistuneensa elämässään, sillä viisi seitsemästä oli väittämän kanssa jokseenkin tai täysin eri mieltä. ”Jos voisin palata taaksepäin, en muuttaisi juuri mitään” väittämän kohdalla oli vastauksissa eniten hajontaa. Vastaajista kolme oli väitteen kanssa täysin samaa mieltä, yksi jokseenkin samaa mieltä, yksi täysin eri mieltä ja yksi oli valinnut vaihtoehdon en samaa enkä eri mieltä. Suurin osa vastaajista koki elämänsä olevan monella tavoin ihanteellista. Ikääntyvien vapaaehtoisesti lapsettomien kokemukset olivat yllättävän yhteneväisiä eri väittämien kohdalla.

4.1.2 Sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot

Vastaajia pyydettiin arvioimaan neliportaisella Likert-asteikolla omia sosiaalisia suhteitaan ja verkostojaan seitsemän eri väittämän kautta. Väittämissä käsiteltiin ystävyysuhteita, tukiverkostoa, yksinäisyyden tunnetta, harrastuksia, lemmikkejä sekä vertaistuen tarvetta vapaaehtoiseen lapsettomuuteen liittyen. Vastausten jakautuminen on esitetty kuviossa 5.

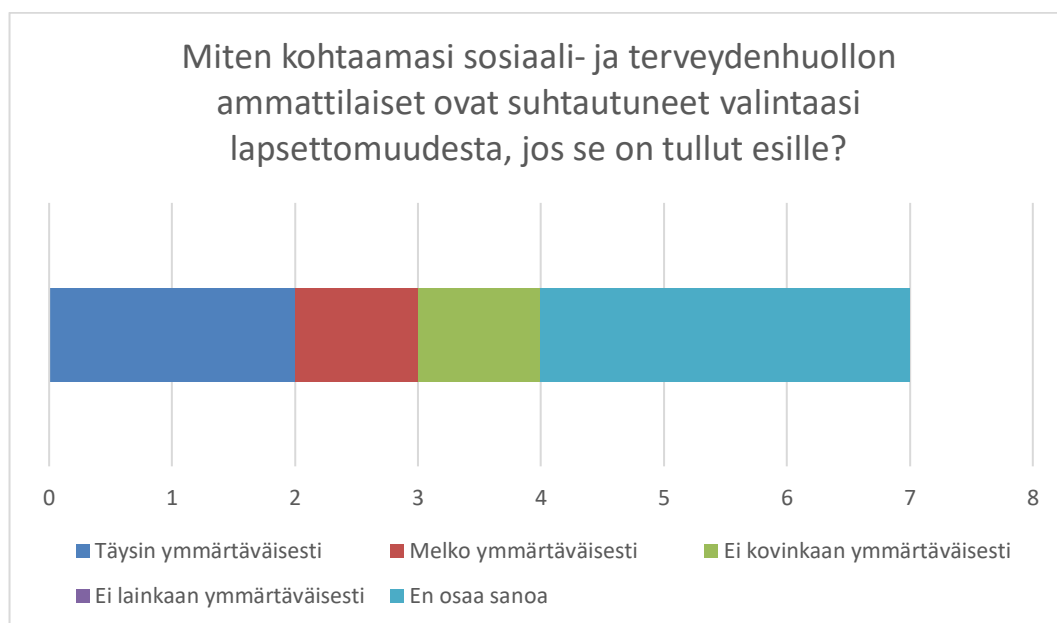

Kuvio 5. Vastausten jakautuminen sosiaalisia suhteita ja verkostoja käsittelevien väittämien kohdalla. (Vaakasuoralla akselilla kuvattuna osallistujien lukumäärä numeroin.)

Pääosin vastaajat olivat arvioineet sosiaaliset suhteensa ja verkostonsa riittäviksi. Vertaistukea vapaaehtoiseen lapsettomuuteen oli kaivannut kaksi vastaajaa. Neljä vastaajaa seitsemästä kertoi omistavansa lemmikin, jonka kokee tärkeäksi seuralaiseksi. Kaikki vastaajat pitivät jokseenkin tai täysin paikkaansa pitävänä väitettä ”minulla on harrastuksia joihin käyttää aikaa säännöllisesti”. Vastaajat eivät tunteneet oloaan usein yksinäiseksi, sillä kukaan vastaajista ei pitänyt väittämää lainkaan tai juurikaan paikkansa pitävänä. Vastaajien luona vierailtiin tai he itse vierailivat jonkun luona vaihtelevasti. Neljä vastaajaa arvioi väitteen täysin tai jokseenkin paikkansa pitäväksi, kaksi ei juurikaan paikkansa pitäväksi ja yksi vastasi, että väite ei lainkaan pidä paikkaansa. Tukiverkostonsa riittäväksi arvioi suurin osa vastaajista. Väitettä ”toivoisin, että minulla olisi enemmän ystäviä” piti jokseenkin paikkansa pitävänä kolme vastaajaa, kun taas loput vastaajista ei lainkaan tai juurikaan pitänyt väitettä paikkansa pitävänä.

4.2 Vapaaehtoisen lapsettomuuden huomioiminen sosiaali- ja terveydenhuollossa

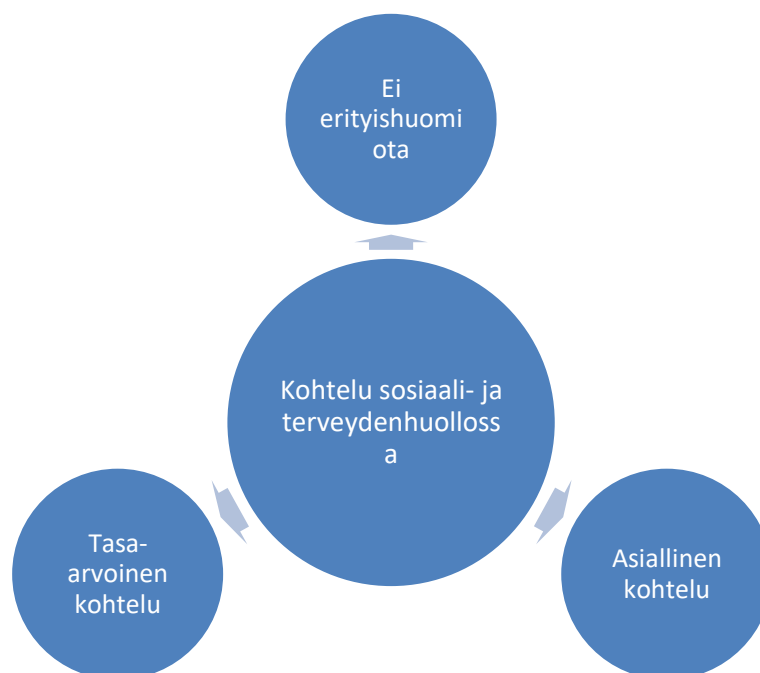
Kyselyn toisessa osuudessa osallistujilta kysyttiin, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat suhtautuneet heidän valintaansa lapsettomuudesta, ja miten he toivoisivat ammattilaisten huomioivan vapaaehtoisesti lapsettomat.

Kuvio 6. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten suhtautuminen vastaajien vapaaehtoiseen lapsettomuuteen. (Vaakasuoralla akselilla kuvattuna osallistujien lukumäärä numeroin.)

Valintakysymyksen vastausten jakautuminen on esitetty kuviossa 6. Kaksi vastaajista kertoi ammattilaisten suhtautuneen heidän päätökseensä lapsettomuudesta täysin ymmärtäväisesti ja yksi melko ymmärtäväisesti. Vain yksi oli vastannut, että suhtautuminen ei ole ollut kovinkaan ymmärtäväistä. Seitsemästä osallistujasta kolme valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa” ja heistä kaksi perusteli vastaustaan avoimessa kysymyksessä sillä, etteivät he olleet törmänneet asiaan tai muistaneet mitään erityistä siihen liittyen.

Osallistujilta kysyttiin avoimella kysymyksellä, miten he toivoisivat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten huomioivan vapaaehtoisesti lapsettomat. Vastauksien jakautuminen teemoittain kuviossa 7.

Kuvio 7. Toiveet vapaaehtoisen lapsettomuuden huomioimisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Ei erityishuomiota. Enemmistö kyselyyn vastanneista koki, etteivät vapaaehtoisesti lapsettomat tarvitse erityistä huomioimista sosiaali- ja terveydenhuollossa.

”En osaa sanoa. En olisi itse halunnut asialle mitään erityishuomiota”

”En tarvitse erityistä huomioimista, mutta asiallinen käytös olisi paikallaan.”

Tasa-arvoinen kohtelu. Osa vastaajista toivoi, että vapaaehtoisesti lapsettomien kohtelu olisi tasa-arvoista lapsia haluaviin henkilöihin nähden. Ammatilaisilta toivottiin enemmän ymmärrystä lapsettomuuden valinnoita kohtaan, koska lasten hankkimista ei heidän mukaansa tulisi pitää itsestään selvänä asiana.

”Lapsentekoa ja perheen perustamista ei tule pitää itsestäänselvyytenä.”

”Toivon luontevaa ja tasa-arvoista suhtautumista.”

Asiallinen kohtelu. Vastaajista osa toi ilmi toiveen siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset kohtelisivat vapaaehtoisesti lapsettomia

asiallisesti. Heistä jotkut kuvailivat vastauksissaan myös tilanteita ja asenteita, jotka he kokevat epäasiallisina.

”...joskus sanottiin, että kyllä kaikki lapsia haluaa jossain vaiheessa.”

”On asiatonta töksäyttää, että totta kai sairastuit rintasyöpään, kun et ole synnyttänyt. Tai kun käy lääkärissä ehkäisyasioissa, ei ole asiallista alkaa kysymättä selittää millä aikataululla olisi parasta alkaa lisääntyä. Tahattomalle kulmien kohottelulle ei kai mitään voi, mutta se osoittaa kykenemättömyyttä ymmärtää erilaisia valintoja ja ylemmyudentuntoa omien valintojensa takia.”

Muutamista vastauksista kävi ilmi, että kysymyksen ajateltiin koskevan lähinnä lastenhankintaiässä olevia henkilöitä tai, että asia ei ollut koskaan tullut ilmi heidän kohdallaan sosiaali- ja terveystalveluissa. Enemmistö vastaajista kertoi, etteivät he toivoneet ammattilaisilta erityistä huomiointia vapaaehtoisen lapsettomuuden takia, ja osa toivoi tasa-arvoista ja asiallista kohtelua. Yhteistä kyselyyn osallistujille oli se, etteivät he halunneet korostaa vapaaehtoista lapsettomuutta kohtaamisissa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Osa vastaajista oli kirjoittanut toiveen lisäksi myös kielteisistä asenteista, joita he kokivat ihmisillä olevan vapaaehtoisesta lapsettomuudesta. Kielteisiä asenteita kuvaili erityisesti vastaaja, joka oli kertonut valintakysymyksessä, ettei sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten suhtautuminen ole ollut kovin ymmärtäväästä. Eräs vastaajista kertoi huomanneen suorastaan painostusta lasten hankintaan ja, että lapsettomia naisia kohdellaan kuin ”toisen luokan kansalaisia”. Nämä vastaukset myötäilivät Shapiron (2014) näkemystä siitä, että lastenhankintaa pidetään yhä normina, jolloin ympäristö voi reagoida kyseenalaistaen päätökseen lapsettomuudesta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön päätutkimuskysymyksenä oli selvittää, millaisena ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat kokevat elämänsä. Analyysin tuloksena vapaaehtoisesti lapsettomien elämän aihekuvailuista voitiin erottaa selkeästi kaksi teemaa, joissa kokemukset elämästä jakaantuivat emotionaalisiin merkityksiin ja rationaalisiin merkityksiin. Emotionaaliset merkitykset koostuivat erilaisista tunneperäisistä ajatuksista ja kokemuksista, joita vastaajat vastauksissa elämästään tuottivat. Vastauksissa kävi ilmi, että elämää lapsettomana pidettiin joko luonnollisena elämäntapana tai valintana, johon oltiin tyytyväisiä. Joillekin oma lapsettomuus vaikutti näyttäytyvän melko neutraalina asiana, eikä elämää vanhempana oltu osattu kuvitella. Yhteneväistä oli ajatus siitä, että elämää ei olisi voinut elää niin kuin sitä oli eletty, jos lapsia olisi ollut. Rationaalisissa merkityksissä tuli ilmi, että vastaajat pohtivat elämäänsä myös varsin vastuulliseen sävyyn. He toivat esiin erityisesti taloudelliset resurssit ja ekologisuuden ja peilasivat niitä vastuisiin ja haasteisiin, joita vanhemmuuteen liitetään. Lasten kasvattaminen nähtiin taloudellisesti kalliina sekä ongelmallisena väestönkasvun ja maapallon hyvinvoinnin kannalta.

Yksi vastaajista pohti omaa vanhentumistaan ja mahdollista avun tarvetta lapsettoman näkökulmasta. Kuka minusta huolehtii vanhana, jos en siihen itsenäisesti kykene? Kysymys on varsin inhimillinen. Vaikka ajatus siitä, että lasten odotetaan osallistuvan ikääntyvän vanhempansa hoitoon elää jokseenkin vahvana ei sitä voida pitää itsestään selvänä asiana. Kaikki eivät voi, osaa tai halua auttaa vanhempiaan ja toisaalta jotkut ikääntyneet eivät tahdo taakaksi lapselleen. Suomessa vanhempien elatusvelvollisuus kuului lapsille vielä köyhäinvoitolain aikaan, mutta se kumottiin, koska sen ei katsottu sopivan hyvinvointivaltion arvoihin. Nykypäivänä elatusvelvollisuutta ei ole, joten kysymys vanhuuden aikaisesta avusta ja hoidon tarpeesta koskettaa meistä jokaista.

Kyselyyn osallistuneet velat kuvailivat vastauksissaan tärkeitä asioita, jotka kuuluvat heidän tämän hetkiseen elämäänsä. Näistä merkityksistä voitiin erottaa seuraavat neljä temaattista kategoriaa: sosiaaliset suhteet, vapaa-aika ja

harrastukset, työ ja taloudellinen vakaus, itsenäisyys ja vapaus. Monimuotoiset sosiaaliset suhteet näyttelivät tärkeää roolia kyselyyn osallistuneiden elämässä. Ystävien ja puolison lisäksi tärkeäksi koettiin suhteet naapurustoon, työyhteisöön, harrastuskavereihin ja ikääntyneeseen vanhempaan. Myös lemmikkieläimien omistaminen oli tärkeässä osassa useiden vastaajien elämää, ja heille lemmikki oli usein myös tärkeä seuralainen. Vapaaehtoinen lapsettomuus koettiin itsenäiseksi elämäntavaksi, ja se heijastui siinä, minkä verran painoarvoa harrastuksille ja muulle vapaa-ajan toiminnalle annettiin. Mielenkiintoista oli myös se, miten moni heistä mainitsi tärkeäksi osaksi elämää luonnon ja vaikuttamistyön esimerkiksi luonnonsuojelun tai yhdistystoiminnan kautta. Taloudellisesti turvattu elämä, työ ja työn mielekkyys olivat monelle kyselyyn vastanneelle tärkeitä, ja ne ilmensivät henkilökohtaista vapautta ja itsenäistä elämäntapaa. Matalakin tulotaso koettiin riittäväksi, koska lasten aiheuttamia rahareikiä ei ollut.

Sosiaaliset suhteet läheisiin ja muihin ihmisiin miellettiin tärkeiksi, mutta niiden kautta koettiin toisaalta usein tilanteita, joissa tietoisuus omasta lapsettomuudesta tuntui korostuvan. Näiden tilanteiden kuvauksissa korostui lapsiin ja vanhemmuuteen liitetyt merkitykset, jotka olivat sävyiltään pääosin negatiivisia. Huomiota oltiin kiinnitetty nykyvanhempien tapaan kasvattaa lapsiaan, lasten käytöstapoihin, lapsiperheiden taloudellisiin haasteisiin sekä vanhempien kokemaan huoleen lapsistaan. He kokivat, että lapsista koituu paljon ylimääräistä huolta ja murhetta, jota ei haluta omalle kohdalle.

Ikääntyvät ovat joukko erilaisia ihmisiä, jotka ovat alkaneet arvostaa nuorten tavoin elämäntyä, joka koostuu yksilöllisistä ja yhteisöllisistä palasista. Tähän opinnäytetyöhön osallistuneet ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat toivat vastauksissaan ilmi merkityksiä, jotka ilmentävät tätä uudenlaista individualistista elämäntyä ja yhteiskunnallista todellisuutta. He olivat varsin tyytyväisiä oman näköiseen elämäänsä ja kokivat saavuttaneensa heille tärkeitä asioita. Suurin osa vastaajista koki elämänsä monella tavalla ihanteelliseksi eikä heistä kukaan kertonut tuntevansa oloaan usein yksinäiseksi. Vastaajien kokemukset eivät ilmentäneet stereotyyppisen synkkää mielikuvaa lapsettomien ikääntymisestä. Julkisuudessa oleva kuva yksinäisyydestä onkin usein yksipuolinen, vaikka

henkilökohtainen yksinäisyyden kokemus voi olla hyvin vaihteleva ja siihen vaikuttaa monet eri tekijät.

Alatutkimuskysymyksen avulla pyrittiin selvittämään, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tulisi huomioida vapaaehtoisesti lapsettomat. Vastaukset voitiin jakaa kolmeen eri teemaan sen mukaan, miten he toivoivat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten huomioivan vapaaehtoisesti lapsettomat: ei erityishuomiota, tasa-arvoinen kohtelu ja asiallinen kohtelu. Enemmistö kyselyyn vastanneista koki, ettei vapaaehtoinen lapsettomuus tarvitse ammattilaisilta erityistä huomioimista ja, että heistä useimpien lapsettomuuteen oltiin suhtauduttu täysin tai melko ymmärtäväisesti. Jotkut kertoivat, ettei asia ollut koskaan tullut ilmi sosiaali- ja terveydenhuollossa tai että he eivät muistaneet siihen liittyen mitään erityistä. Osa vastaajista toivoi tasa-arvoista ja asiallista kohtelua. Jotkut vastaajista nostivat esiin vapaaehtoisen lapsettomuuden epätasa-arvoisen aseman vanhemmuuteen nähden ja kertoi lisäksi kielteisistä asenteista ja kohtaamisista, joita he olivat kohdanneet lapsettomuuteen liittyen. Työntekijöiltä toivottiin ymmärrystä erilaisia elämänvalintoja kohtaan, ja ettei lasten hankkimista ja perheen perustamista pidettäisi itsestäänselvyytenä. Kyselyn vastauksien perusteella voidaan todeta, että maternalismilla ja pronatalismilla näyttäisi edelleen olevan jalansijaa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Vapaaehtoisesti lapsettomien kohtaamisesta ei ole tehty selkeitä linjauksia sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla, jolloin kohtaamisen onnistuminen jää työntekijän henkilökohtaisen suhtautumisen varaan. Lapsettomat ovat asiakasryhmä, joka ammattilaisten tulisi kohdata sensitiivisesti huolimatta siitä, onko kyseessä tahallinen vai tahaton lapsettomuus. On tärkeää huomioida, ettei tahallisen ja vapaaehtoisen lapsettomuuden rajaa voida aina tarkasti määrittää ja lapsettomuuteen kuljetaan varsin erilaisia polkuja. Vuoden 2019 hallitusohjelmassa yhtenä tavoitteena on ikäystävällisyys eli ikääntyneiden näkeminen yhteiskunnan voimavarana palveluiden kohteena olemisen sijaan. Lisääntyneen palvelutarpeen myötä on syytä lisätä vanhuspalvelujen laatua ja vaikuttavuutta. Yksi osa palvelujen laadun lisäämistä on huolehtia henkilöstön osaamisesta, johon myös erilaisten asiakasryhmien sensitiivinen kohtaaminen liittyy.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöllä haluttiin selvittää, miten ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat itse kokevat ja määrittelevät elämäänsä ja, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tulisi huomioida vapaaehtoisesti lapsettomat. Opinnäytetyön teoriaosuuden rakenne ja sisältö muovaantuivat lopulliseen muotoonsa huolellisen harkinnan ja työstämisen seurauksena. Teoria etenee vapaaehtoisesta lapsettomuudesta yhteiskunnan ja yhteisön yksilölle asettamiin odotuksiin lasten hankintaan liittyen.

Työn haasteena oli kohderyhmään kuuluvien henkilöiden tavoittaminen ja se huomioitiin jo varhaisessa vaiheessa prosessia. Ikääntyvien vapaaehtoisesti lapsettomien tarkkaa osuutta väestöstä ei tiedetä, mutta käytettävissä olevien tilastojen perusteella oli realistista arvioida määrän olevan alhainen. Tästä syystä aineistonkeruu menetelmäksi valikoitiin sähköinen kyselylomake, jolla on mahdollista tavoittaa suuri joukko ihmisiä. Myös sensitiivinen tutkimusaihe tuki kyselylomakkeen valitsemista. Tässä tapauksessa oli tärkeää huomioida lisäksi kohderyhmän internetin käyttötottumukset, kuitenkin aliarvioimatta ikääntyvien taitoja tai kiinnostusta sosiaalista mediaa ja älylaitteiden käyttöä kohtaan. Kyselylomake koostui avoimista ja strukturoiduista kysymyksistä, joiden toivottiin täydentävän toisiaan. Pelkkien avoimien kysymysten käyttäminen tuntui kyselyä laatiessa riskialttiilta, koska niihin vastaaminen vaatii vastaajilta erityistä motivaatiota ja aikaa. Analysointivaiheessa kävi kuitenkin ilmi, että vastaajat olivat olleet hyvin motivoituneita. He olivat panostaneet avoimiin kysymyksiin ja ilmaisseet Likert-asteikoissa rohkeasti mielipiteensä, joten jälkikäteen arvioituna pelkkien avoimien kysymysten käyttäminen olisi voinut tuottaa työhön monipuolisemman aineiston.

Koska tarkoituksena oli tuoda esiin vapaaehtoisesti lapsettomien omia kokemuksia ja merkityksiä, aineiston käsittelyyn päätettiin käyttää aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ja fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa. Aineistoa työstäessä kiinnitettiin erityistä huomiota omista ennakkokäsityksistä irtautumiseen ja oman esiymmärryksen tiedostamiseen tutkittavasta aiheesta. Aineiston

analysoinnissa pyrittiin raportoimaan eri vaiheet mahdollisimman selkeästi. Koska aiempaa tutkimusta ikääntyvistä vapaaehtoisesti lapsettomista on hyvin niukasti, ei tuloksia voinut vertailla kovinkaan laajasti aikaisempiin tutkimustuloksiin.

Tutkimuseettisten seikkojen toteutuminen varmistettiin informoimalla osallistujia riittävästi kyselylomakkeen saatekirjeessä tutkimuksen aiheesta, tarkoituksesta ja vapaaehtoisuudesta. Kyselyssä vältettiin turhien tunnistetietojen keräämistä. Ennen tutkimuksen aloittamista otettiin yhteyttä Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:hyn ja käytiin keskustelua yhdistyksen puheenjohtajan kanssa tutkimuksen aiheesta. Tällä tavalla saatiin arvokasta tietoa ja näkökulmaa opinnäytetyön prosessiin myös eettisyyden näkökulmasta. Opinnäytetyössä käytettyjen lähteiden luotettavuutta ja soveltuvuutta on arvioitu tämän tutkimuksen näkökulmasta, ja lähteisiin on viitattu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti.

Opinnäytetyön reliabiliteettia tarkasteltaessa tutkimustulosten voidaan katsoa olevan totuudenmukaisia sen perusteella, että muut tutkijat voivat päästä samaan lopputulokseen kyseisten tulosten osalta. Tutkimustulosta ei voida kuitenkaan yleistää koskemaan kaikkia ikääntyviä vapaaehtoisesti lapsettomia, sillä aineisto koostui vain muutaman kohderyhmään kuuluvan henkilökohtaisista kokemuksista. Tästä syystä tutkimustuloksissa voi puolestaan jopa odottaa nousevan esiin uusia asioita ja tutkimustuloksien olevan erilaiset, jos tutkimus tehdään myöhemmin uudelleen. Opinnäytetyön validiutta tarkasteltaessa voidaan todeta sen olevan hyvä ja mittareiden olleen oikeat. Mittareiden oikeellisuutta voidaan mitata sillä, että kyselylomakkeen avulla saatiin kerättyä vastaukset sekä päätutkimuskysymykseen että alatutkimuskysymykseen. Tutkimuksen avulla saatiin kuuluville kohderyhmän oma ääni. Siltä osin tutkimusta voidaan pitää onnistuneena ja validiteetin olevan korkea, jolloin tutkimuksessa on tutkittu oikeita asioita. Teoriaosuudessa esiintuotuja asioita sekä aikaisempia vapaaehtoisesta lapsettomuutta käsitteleviä tutkimuksia hyödynnettiin kyselylomakkeen laadinnassa.

Opinnäytetyön prosessi oli antoisa, opettavainen ja haastava. Prosessiin varattiin riittävästi aikaa ja taustatutkimuksen tekeminen aloitettiin hyvissä ajoin, jolla mahdollistettiin laaja-alainen aiheeseen tutustuminen ja aineistoon perehtyminen.

Mikäli käytettävissä olisi ollut enemmän aikaa ja resursseja, aineiston kerääminen olisi kannattanut suorittaa yksilöhaastatteluilla. Oli kiinnostavaa huomata, kuinka yhteneväisiä vastauksia vapaaehtoisesti lapsettomat olivat kyselyssä tuottaneet. Huomion arvoista oli myös se, että mitä syvemmin kohderyhmään tutustui, sitä selkeämmäksi kävi se, ettei lapsettomuuden jaottelu tahalliseen ja tahattomaan lapsettomuuteen ole niin mustavalkoista kuin äkkiseltään voisi ajatella. Jatkotutkimusta ajatellen tutkimus voitaisiin toteuttaa haastatteluna, jolloin tutkimukseen olisi mahdollista saada monipuolisempaa ja rikkaampaa aineistoa selvittämään tutkimusongelmaa. Mielenkiintoisena jatkotutkimusaiheena olisi tutkimus vapaaehtoisesti lapsettomista miehistä, joka on myös erittäin vähän tutkittu kohderyhmä.

Tavoitteena on, että opinnäytetyö lisää tietoutta vapaaehtoisesta lapsettomuudesta, ikääntyvistä veloista sekä merkityksistä, joita he elämäänsä liittävät. Toivottavaa on, että opinnäytetyö edistää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten ymmärrystä erilaisia elämänvalintoja ja -polkuja kohtaan ja auttaa kehittämään työtä entistä asiakaslähtöisemmäksi.

LÄHTEET

Aamulehti. 2018. Vapaaehtoinen lapsettomuus voi ärsyttää jopa tuntemattomia – Moni lapseton väittääkin, ettei pysty saamaan lapsia, jotta ”sun mieli muuttuu” - puheet vähenevät. Viitattu 7.11.2019.

<https://www.aamulehti.fi/uutiset/vapaaehtoinen-lapsettomuus-voi-arsyttaa-jopa-tuntemattomia-moni-lapseton-vaittaakin-ettei-pysty-saamaan-lapsia-jotta-sun-mieli-muuttuu-puheet-vahenevat-200877988>

Autio, L. 2018. ”Lasten tekeminen olisi vienyt minulta mahdollisuuden elää haluamaani elämää” Tarinoita vapaaehtoisesta lapsettomuudesta. Pro gradu - tutkielma. Viitattu 13.11.2019.

https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60193/gradu_Autio.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 2002. Individualization. Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences. Viitattu 14.11.2019.

<http://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/08/INDIVIDUALIZATION-Institutionalized-Individualism-and-its-Social-and-Political-Consequences-by-Ulrich-Beck-and-Elisabeth-Beck-Gernsheim.pdf>

Berg, V. 2018. Tietovuoto-sarja Väestöliiton verkkosivuilla. Viitattu 4.11.2019.

https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tietovuodot/to-uko-2018-tietovuoto/

Blackstone, A. & Stewart, M.D. 2012. Choosing to be Childfree: Research on the Decision Not to Parent. *Sociology Compass*, 6, 718–727. Viitattu 4.11.2019.

<https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2012.00496.x>

Blackstone, A. & Stewart, M.D. ”There’s more thinking to decide’’: How the childfree decide not to parent. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families* 24 (3), 296–303. Viitattu 20.11.2019.

<https://doi.org/10.1177/1066480716648676>

Dunderfelt, T. 2011. *Elämänkaaripsykologia*. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Ervasti, A. 2018. Vapaaehtoinen lapsettomuus ja sterilisaatio. ”Velan” asema sosiaali- ja kirkon alojen palveluissa sekä yhteiskunnassa. Viitattu 4.11.2019.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/155914/ervasti_anniina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Gillespie, R. 1999. Voluntary Childlessness in the United Kingdom. *Reproductive Health Matters* Vol. 7, No. 13, 43–53. Living without Children. Viitattu

7.11.2019. https://www.jstor.org/stable/3775702?seq=1#page_scan_tab_contents

Hadzijahovic, A. 2011. Finns det skillnader i livskvalitet och livstillfredsställelse mellan frivilligt barnlösa och föräldrar? En kvantitativ tvärsnittsstudie. Viitattu

4.11.2019. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A482282&dswid=5305>

Heinämäki, E. 2017. Omannäköiset elämät. Lapsettomuus keski-ikäisten kerrotussa elämänculussa. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.11.2019. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20171258/urn_nbn_fi_uef-20171258.pdf

Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.

Isola, A-M. 2012. Hyviä työntekijöitä ja veronmaksajia. Syntyvyysretoriikka 2000-luvun alun Suomessa. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 20 (4), 334–352. Viitattu 13.11.2019. <https://journal.fi/janus/article/view/50673>

Jouhkimo, T. & Kokki, R. 2000. ”Tämä on kahden aikuisen hemmottelusuhde” : diskurssianalyysi vapaaehtoisesti lapsettomasta elämänculitiikasta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/11675>

Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa. Tallinna. United Press Global.

Karppinen, M. 2011. Paras tapa olla nainen: vapaaehtoisesti lapsettomien naisten puheenvuoroja. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/39887>

Kerttula, E. 2017. Lapseton valinta: Vapaaehtoinen lapsettomuus suomalaisten aikuisten keskuudessa. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102223/GRADU-1509011154.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Křrenková, L. 2019. Childlessness and social support in old age: A literature review. Finnish Yearbook of Population Research, 53, 25-50. Viitattu 7.11.2019. <https://doi.org/10.23979/fypr.77931>

Kuivalainen, L. 2014. ”Kun haikaraa ei kutsuta kylään” Tutkimuskohteena vapaaehtoinen lapsettomuus. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44062/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201408202390.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Maksimainen, H. 2019. Vauvattomuusbuumi. Jyväskylä. Atena Kustannus.

Malaty, N. 2018. Ei äitimateriaalia. Kouvola. Reuna Kustantamo ja kirjakauppa Oy.

Miettinen, A., Rotkirch, A., Szalma, I., Donna, A. & Tanturri, M-L. 2014. Increasing childlessness in Europe: time trends and country differences. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 2014/5. Viitattu 4.11.2019.

https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/eche55057397486b4c5141ecbc9e92a1/1572879301/application/pdf/3746805/Working%20paper%205_Increasing%20Childlessness%20in%20Europe_1.pdf

Miettinen, A. 2015. Miksi syntyvyys laskee? Perhebarometri 2015. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 49/2015. Helsinki. Väestöliitto..

Miettinen, A. 2010. Voluntary or Involuntary Childlessness? Socio-Demographic Factors and Childlessness Intentions among Childless Finnish Men and Women aged 25–44. Finnish Yearbook of Population Research XLV 2010, pp. 5–24. Viitattu 7.11.2019. <https://journal.fi/fypr/article/view/45051/11329>

Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2008. Milloin on lapsen aika? Lastenhankinta toiveet ja esteet. Perhebarometri 2008. Helsinki. Väestöliiton Tutkimuslaitos.

Parry, D. C. 2005. Women's Leisure as Resistance to Pronatalist Ideology. Journal of Leisure Research 37(2), 133-151. Viitattu 13.11.2019. https://www.researchgate.net/publication/237593666_Women's_Leisure_as_Resistance_to_Pronatalist_Ideology

Partanen, A. 2018. Ei oo syytä hankkia, muttei oo syytä olla hankkimatta”: lapsen hankinnan lykkääminen ja vapaaehtoinen lapsettomuus parihaastatteluissa. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60686/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201812195226.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Rahkonen, J. 2018. Suomalainen ikägallup. Viitattu 4.11.2019. Eloisa ikä -avustusohjelman mielipidekysely. Taloustutkimus Oy. <https://www.stinfo.fi/data/attachments/00352/883e1196-034d-4bbd-b5e8-b4bdbb479090.pdf>

Rajamäki, S. 2019. Vapaaehtoisesti lapsettomien syyllistäminen on ajanhukkaa. Helsingin Sanomien lukijan mielipidekirjoitus. Viitattu 7.11.2019. https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006280463.html?share=c482fceb0b87eef676dfe2a3d6360cc&fbclid=IwAR2jizrU2tU9EM2vQq_Rk-nTENKob1WzWln92URj5UcapiVIJANbfAhME0k

Rantaniemi, S. 2016. Syntynyt lapsettomaksi : Vapaaehtoinen lapsettomuus luonnollisena valintana. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/169857>

Rotkirch, A., Tammissalo, K., Miettinen, A. & Berg, V. 2017. Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Perhebarometri 2017. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki. Väestöliitto.

Saarenheimo, M. 2017. Vanhenemisen taito. Tampere. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.

- Salo, A. 2001. Lapsettomuus naisen tietoisena valintana. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/12897>
- Shapiro, G. Voluntary childlessness: A critical review of the literature. *Studies in the Maternal* 6 (1), 1–15. Viitattu 4.11.2019. <https://doi.org/10.16995/sim.9>
- Sinkkilä, L. 2012. Minusta ei sitten tullut äitiä: vapaaehtoinen lapsettomuus naistenlehdissä. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. https://helda.helsinki.fi/handle/10138/33247?_ga=2.27796796.1466469046.1568712751-437498529.1568110605
- Suomen virallinen tilasto. 2018. Lapseton aviopari on yhä yleisin perhetyyppi. Tilastokeskuksen Vuosikatsastus 2017. Viitattu 4.11.2019. http://www.stat.fi/til/perh/2017/02/perh_2017_02_2018-12-05_kat_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto. 2019 a. Syntyvyyden lasku heijastuu alueiden tulevaan väestökehitykseen. Tilastokeskuksen väestöennuste. Viitattu 7.11.2019. https://www.stat.fi/til/vaenn/2019/vaenn_2019_2019-09-30_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto. 2019 b. Lapsettomuus yleistymässä matalammin koulutetuilla. Tilastokeskuksen väestörakenne vuosikatsaus 2018. Viitattu 22.11.2019. http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2018/01/vaerak_2018_01_2019-11-22_tie_001_fi.html
- Tiilikainen, E. 2019. Jakamattomat hetket. Yksinäisyyden kokemus ja elämäntilanne. Helsinki. Gaudeamus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uotila, H. 1998. Vapaaehtoinen lapsettomuus – Perinteet vastaan yksilöllistyminen. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/8841>
- Uotila, H. 2011. Vanhuus ja yksinäisyys. Tutkimus iäkkäiden ihmisten yksinäisyyskokemuksista, niiden merkityksistä ja tulkinnoista. Väitöskirja. Viitattu 16.12.2019. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66801/978-951-44-8553-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Vakimo, S. 2016. Tutkimuskohteena lapsettomat vanhukset. Kirjaesittely *Gerontologia* 1/2006. Viitattu 4.11.2019. <http://elektra.helsinki.fi/se/g/0784-0039/20/1/tutkimus.pdf>
- Valtioneuvosto. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019. Viitattu 4.11.2019.

[http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_o
saava_Suomi_2019_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161662/Osallistava_ja_o
saava_Suomi_2019_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Väkeväinen, N. 2019. Lapseton mieli, lapseton ruumis –tutkielma vapaaehtoisen lapsettomuuden ja sterilisaation kokemuksista. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.11.2019.

[https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64951/1/URN%3ANBN%3Afi%3A
jyu-201907023537.pdf](https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64951/1/URN%3ANBN%3Afi%3A
jyu-201907023537.pdf)

Ykspetäjä-Remes, T. 2017. Kirjoittajien kerrottu lapsettomuus. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 20.11.2019.

[https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/143253/Ykspetaja-
Remes_gradu2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/143253/Ykspetaja-
Remes_gradu2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Yle. 2019. ”Itsekeskeisiä bilettäjiä, yhteisestä kuormasta syöjiä, ihmiskunnan pettureita” -vapaaehtoisesti lapsettomat saavat karmeita kommentteja. Viitattu 7.11.2019. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/01/16/itsekeskeisia-bilettajia-yhteisesta-kuormasta-syojia-ihmiskunnan-pettureita>

Yle. 2018. Toimittajalta: Lapsettomana pysyttelevä nainen herättää raivoa. Viitattu 7.11.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10094783>

LIITE 1

Saatekirje

Millaista elämäsi on ilman lapsia?

Olen sosionomiopiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyöni vapaaehtoisesta lapsettomuudesta. Tarkoitukseni on selvittää, millaista elämää ikääntyvät vapaaehtoisesti lapsettomat elävät ja miten he kokevat sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien suhtautuvan vapaaehtoiseen lapsettomuuteen. Opinnäytetyö toteutetaan kyselytutkimuksena, johon etsin vastaajiksi vähintään 55-vuotiaita vapaaehtoisesti lapsettomia miehiä ja naisia.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Vastauksia käytetään vain tätä tutkimusta varten ja ne hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Toivon, että kerrot elämästäsi, ajatuksista ja tunteistasi rehellisesti, omin sanoin. Lyhyetkin vastaukset ovat minulle arvokkaita. Kyselyn viimeinen vastauspäivä on 25.11.2019. Pääset kyselyyn [tästä](#).

Kiitos jo etukäteen, että olet mukana tuottamassa uutta ja tärkeää tietoa vapaaehtoisesta lapsettomuudesta.

Jos haluat kertoa lisää tai kommentoida opinnäytetyötäni, otathan rohkeasti yhteyttä.

Ystävällisin terveisin,

sosionomiopiskelija
Lotta Marsch
Sosiaali- ja terveysala
Vaasan ammattikorkeakoulu
lotta.marsch@gmail.com

opinnäytetyön ohjaaja
Ahti Nyman
Sosiaali- ja terveysala
Vaasan ammattikorkeakoulu
ahti.nyman@vamk.fi

LIITE 2

-Ikä-

55-60
 61-65
 66-70
 71-75
 76-80
 81-

-Miten kuvaallisit hyvinvointiasi?

Erittäin hyvä
 Hyvä
 Kohtalainen
 Huono
 Erittäin huono

-Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä oman elämäsi kohdalla?

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
*Elämäni on monella tavoin ihanteellista.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
*Olen tyytyväinen elämäni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
*Olen saavuttanut itselleni tärkeitä asioita elämässä.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
*Jos voisin palata elämässä taakse päin, en muuttaisi juuri mitään.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
*Koen epäonnistuneeni elämässäni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
*Elän juuri itseni näköistä elämää.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

*Mitä ajattelet elämästäsi ilman lapsia?

-Arvioi seuraavaksi sosiaalisia suhteitasi ja verkostojasi. Kuinka hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa kohdallasi?

	Ei lainkaan pidä paikkaansa	Ei juuri pidä paikkaansa	Pitää jokseenkin paikkansa	Pitää täysin paikkansa
Toivoisin, että minulla olisi enemmän ystäviä.	☐	☐	☐	☐
Koen, että sosiaalinen tukiverkostoni on riittävä.	☐	☐	☐	☐
Luonani vierailaan tai vierailen itse jonkun luona säännöllisesti.	☐	☐	☐	☐
Tunnen oloni usein yksinäiseksi.	☐	☐	☐	☐
Minulla on harrastuksia, joihin käytän aikaa säännöllisesti.	☐	☐	☐	☐
Minulla on lemmikki, jonka koen tärkeäksi seuralaiseksi.	☐	☐	☐	☐
Olen kaivannut vertaistukea vapaaehtoiseen lapsettomuuteen.	☐	☐	☐	☐

*Kerro omin sanoin, mikä ovat elämässäsi tärkeitä asioita tällä hetkellä.

*Onko joitain tilanteita, joissa olet erityisen tietoinen siitä, että sinulla ei ole lapsia?

-Miten kohtaamasi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat suhtautuneet valintaasi lapsettomuudesta, jos se on tullut esille?

Täysin ymmärtäväisesti
 Melko ymmärtäväisesti
 Ei kovin ymmärtäväisesti
 Ei lainkaan ymmärtäväisesti
 En osaa sanoa

*Miten toivoisit sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten huomioivan vapaaehtoisesti lapsettomat?

*Vapaa sana: